

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

KIRKE MUHONEN

Muuttuvat ääriviivat – paikka, taide ja identiteetti

Paikkakokemus tarinallisuutena ja visuaali-
sena teoksena

MASTER OF CULTURE AND ARTS, KUVATAITEILIJA
(YLEMPI AMK)
2020

Tekijä(t) Muhonen, Kirke	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä huhtikuu 2020
	Sivumäärä 66	Julkaisun kieli suomi
Julkaisun nimi Muuttuvat ääriverrat – paikka, taide ja identiteetti Paikkakokemus tarinallisuutena ja visuaalisena teoksena		
Tutkinto-ohjelma Kulttuurialan YAMK-koulutusohjelma, kuvataide, Kankaanpää		
Tiivistelmä Opinnäytetyö koostuu kirjallisesta raportista sekä siihen liittyvästä näyttelystä. Autoetnografisessa opinnäytetyössä kuvattiin paikkakokemusta identiteettityönä kuvataiteen keinoin narratiivisuuden viitekehyksessä elämäntarinallisuuden näkökulmasta. Taiteellisen tutkimusprosessin tavoitteena oli taiteilijaidentiteetin selkiyttäminen ja vahvistaminen kuvallisen ja narratiivisen työskentelyn avulla sekä eletystä kokemuksesta näyttelyteosten toteuttaminen. Omakohtaista kokemusta kuvattiin sisäisen tarinan ilmenemisenä ulkoisina visuaalisina kertomuksina eli taideteoksina. Aineistokeruumenetelminä käytettiin osallistuvaa havainnointia, introspektiota, retrospektiota, itsereflektiota sekä kokemuspäiväkirjaa ja valokuvausta. Analyysiprosessiin valittiin kolme merkityksellisempää näyttelyteosta, joihin sovellettiin narratiivisen analyysin menetelmää fenomenologisella asenteella, jossa korostui yksilöllisen kokemuksen tarkastelu kuvaillen, tulkiten ja uutta tarinaa rakentaen. Painopiste oli sisäisen tarinan ilmenemisessä kokemuksen jäsentäjänä. Prosessissa valmistuneiden näyttelyteosten kautta kuvattiin suhdetta aikaan, paikkaan ja identiteettiin. Teoksien tekemisen kautta korostui muistelu, jossa mennyt yhdistyi nykyisyyteen. Narratiivinen identiteettityö johti kokeilevaan, omaa ilmaisua laajentavaan taidetoimintaan. Prosessi oli tärkeä oman minuuden ja taiteilijuuden selkiyttämisessä ja itsetuntemuksen vahvistamisessa. Kahden kulttuurin taiteilijalle prosessi loi syvän kulttuurisen siteen ennalta tuntemattomaan paikkaan, kehitti ihmisenä ja taiteilijana sekä rikastutti kulttuurista pääomaa.		
Asiasanat Identiteetti, narratiivisuus, kokemus, paikka		

Author Muhonen, Kirke	Type of Publication Master's thesis	Date April 2020
	Number of pages 66	Language of publication: Finnish
Title of publication Changing contours – art, place and identity Place experience as storytelling and visual art		
Degree program Degree Programme in Fine Arts, Master of Culture and Arts		
Abstract This thesis consists of a written report and exhibition related to it. In autoethnographic thesis place experience was described as identity work using the methods of visual arts and placed in the narrative framework and this process was reviewed from the storytelling perspective. The objective of the qualitative study was to clarify artist identity and strengthening it through visual and narrative working as well as execute exhibition from the unique experience. The personal experience was described as the internal story manifesting itself as external visual stories as well as in works of art created during the study. A participant observation, introspection, retrospection, self-reflection, diary and photography were used as data collecting methods. Three the most meaningful exhibition works were chosen to the analyzing process. These works were analyzed by the method of narrative analysis from the phenomenological viewpoint. The personal experience was reviewed by describing and interpreting and the focus was on the manifestation of the inner story as a structure of experience. A relation to time, place and identity was described through the exhibition works completed in the process. Through the making of the works, the remembrance was emphasized where the past merged with the present. Narrative identity work led to the experimental art and expanded artistic expression. The process was important to clarify inner self, artistry and strengthening self-awareness. For an artist of two cultures, the process created a deep cultural bond to previously unknown place, developed as a person and artist, and enriched the cultural capital.		
<u>Key words</u> Identity, narrative, experience, place		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN KONTEKSTI	2
2.1 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tavoitteet	2
2.2 Opinnäytetyön tausta ja teoreettinen viitekehys	3
3 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄSTÄ	5
4 AINEISTON HANKINTA JA ANALYSOINTI.....	6
5 OPINNÄYTETYÖN RAPORTOINTI JA HYÖDYNNETTVYYS	9
6 KÄSITTEISTÄ TEORIAAN	10
6.1 Identiteetit – muinaisjäänteitäkö?	10
6.1.1 Ammatillinen identiteetti	11
6.1.2 Narratiivinen identiteetti	12
6.1.3 Kulttuurinen ja etninen identiteetti.....	12
6.2 Luovuus kuvataiteilijan voimavarana	13
6.3 Deweyn näkemykset kokemuksesta.....	13
6.4 Yksilöllisyydestä fenomenologiaan	15
6.5 Paikka ja humanistinen maantiede	16
6.6 Paikkakokemus ja elämänkulku.....	17
6.7 Topobiografisen paikan käsite	18
7 TARINALLINEN TUTKIMUSOTE.....	19
7.1 Narratiivinen identiteettityö	20
7.2 Sisäinen tarina	21
7.3 Tarinallisen kiertokulun teoria	22
8 ESIYMMÄRRYS	23
9 MATKALLA KOTIIN.....	24
9.1 Hiidenmaa pähkinäkuoressa.....	24
9.2 Hiidenmaan historian lyhyt oppitunti	25
9.3 Askel askeleelta lähemmäksi	26
9.4 Merkityksellinen paikka.....	28
9.5 Luovuuden herättelyä ja spontaanisti toteutettuja ideoita Hiidenmaalla	31
10 IDEASTA TOTEUTUKSEEN	38
11 PUHUTTELEVIEREN TAIDETEOSTEN ÄÄRELLÄ.....	42
11.1 Elämäkirja -tekstiilireliefi	42
11.2 Ajan sillalla -teos.....	47
11.3 Meren sylissä -akryylimaalaussarja	49
11.4 Mitä taiteen tekeminen minulle merkitsee?	54

12 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN POHDINTAA	55
12.1 Haasteista onnistumiseen	60
12.2 Eettisiä pohdintoja.....	62
12.3 Käytettyjen menetelmien pohdintaa.....	62
12.4 Opinnäytetyön yhteys työelämään	65
13 LOPPUSANAT	65
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

”Määränpää ei ole ikinä paikka, vaan uusi tapa nähdä asiat.” — Henry Miller

Tutkimukseni lähtökohta on tekemäni matka isäni synnyinseudulle, pienelle saarelle Hiidenmaalle, jossa en ollut ennen käynyt ja juuri siksi päätin tehdä matkan juurilleni. Tämä tutkimus kertoo tästä kokemuksesta. Opinnäytetyöni kumpuaa henkilökohtaisista intresseistä, mutta mielestäni juuri se tekee siitä kiinnostavan ja tuo aiheen lähelle ihmisyyttä. Valitsin aiheen, koska se on vahvasti sidoksissa minuuteen ja henkilöhistoriaani.

Identiteetin ja minäkuvan selkiyttämisen ja vahvistamisen kannalta ihmiselle on tärkeä tietää, kuka hän on ja mistä tulee, pystyäkseen hahmottamaan tulevaisuuttaan. Minäkuva vaikuttaa ihmisen elämänvalintoihin ja siihen perustuen hän tekee elämäänsä koskevia suuria ratkaisuja, kuten ammatinvalintaa (Keltikangas-Järvinen 2000, 17). Keltikangas-Järvisen (2010, 137) mukaan *minäkuva* on ihmisen käsitys itsestään. Itsetunto, omien vahvuuksien tunnistaminen ja vahva ammatillinen identiteetti ovat oleellisia tekijöitä taiteilijan ammatissa toimimisessa ja ammatillisessa kehittämisessä. Opinnäytetyössäni nostan esille perinteisen, etnisen, ammatillisen sekä narratiivisen identiteetin ja identiteettityön käsitteitä.

SAMKin kuvataidekoulutuksessa kantava teema itselläni on ollut uuden kokeilu, joten tämä teema linkittyi luontevasti opinnäytetyöhöni. Suunnitteluun taipuvaisena asetin itselleni väljästi matkan tavoitteeksi avoimuuden vaatimuksen pyrkimällä mahdollisimman spontaaniin, intuitiiviseen ja välittömään kokemukseen, hetkessä olemiseen ja läsnäoloon ilman tarkasti määriteltyä suunnitelmaa tai etukäteen valmistettua käsikirjoitusta. En edes tiennyt, mitä olin etsimässä tai mitä tulisin löytämään. Halusin mennä uteliaana uutta kohti olemalla avoimena niille kuville ja tarinoille, mitä tämä paikka minussa herättää. Lähdin matkaan avoimella, intuitiivisella ja kokeilevalla asenteella, ajatuksella ”otetaan vastaan se, mitä tulee”.

Taiteellinen tutkimukseni perustuu paikan kokemuksen tutkimisessa taiteen tekemiseen, kokemuksellisuuteen ja tarinallisuuteen (Hannula, Suoranta & Vadén, 2003). Taiteellisella tutkimuksella on yli 20-vuotinen historia (Seppä 2015, 2). *Taiteellisessa tutkimuksessa* taiteilija ja tutkija ovat sama henkilö ja siinä taiteellista työtä sinänsä pidetään tutkimuksen tekemisenä, jolloin taiteen tekemisen tarkoitus on luoda ja laajentaa ymmärrystä ilmiöstä (Hannula ym. 2003, 13, 14, 34). Taiteellista tutkimusta ei saisi kahlita tiukkoihin metodologioihin, vaan siinä tulisi pyrkiä avoimuuteen ja uskalltaa tehdä rohkeita kokeiluja kartuttaen niiden kautta käsitteellistä ymmärrystä (Hannula ym. 2003, 8). Kirjoittajakolmikον mukaan uskallusta ja rohkeutta tarvitaan tulakseen toimeen tutkimusalan epävarmuuden ja epämääräisyyden kanssa.

Taiteelliseen tutkimukseen sisältyy vuorovaikutuksen ja yhdessäolon ulottuvuus, vaikka ketään muuta ei olisikaan paikalla, koska siinä tasapainoillaan tilan ottamisen ja sen antamisen, saapumisen ja lähtemisen välillä. Se on kuin matkantekoa ja siksi se ei anna tyhjentäviä vastauksia, se ei ole täydellistä eikä ristiriidatonta, mutta juuri siihen kätkeytyy sen mahdollisuus sekä vahvuus. ”Taiteellista tutkimusta kuvaavat termit epätäydellisyys, komplementaarisuus, ristiriitaisuus, symbolisuus ja ei-käsitteellisyys”. Kokemuksen tarkastelu kehittyy taiteellisessa tutkimuksellisessa prosessissa hermeneuttiseksi kehämäiseksi tapahtumaksi, sillä siinä tuotetaan uutta kokemusta, joka auttaa tarkastelemaan ja hahmottamaan omaa maailmasuhdetta sekä itseään. (Hannula ym. 2003, 8–31.)

2 OPINNÄYTETYÖN KONTEKSTI

2.1 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Autoetnografisen opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutustua ennalta tuntemattomaan paikkaan omakohtaisen kokemuksen ja taidetyöskentelyn kautta sekä kuvata tämä yksilöllinen kokemus sellaisena kuin se ilmeni (Anttila 2006, 347). *Deskriptiivisessä tutkimuksessa* kuvataan tilanteita, tapahtumia ja ilmiöitä (Anttila 2006, 285). Anttila

(2006, 286) esittelee teoksessaan Ilari Nummen näkemyksen, joka pitää deskriptiivisyyttä taiteentutkimuksessa hyveenä, sillä ”se on arvokkainta, mitä taiteilija-tutkija voi kirjallisesti omasta työstään tuottaa ja se on myös taiteilija-tutkijan tärkein verbalisoinnin muoto ja motiivi”.

Halusin tietää, mikä on tämä paikka, mistä isäni oli kotoisin ja mitä vaikutusta paikkakokemuksella on taiteelliseen ilmaisuuni, minäkuvaani ja identiteettiini. Minua kiinnosti kokemuksen ilmeneminen kuvina ja tarinallisuutena vuoropuhelussa sisäisen (sisäisen tarinan) ja ulkoisen (ympäristön, paikan) kanssa. Yhtenä tavoitteena oli tuottaa kokemuksestani taidenäyttely sekä mahdollisesti löytää uusia verkostoja ja näyttelytiloja Hiidenmaalla oman taiteen esittelemiseen. Kentällä oli tarkoitus virittäytyä paikan tunnelmaan ja herätellä taidetyöskentelyn avulla luovuutta sekä kokeilla spontaanisti virinneitä ideoita. Hiidenmaalla kerätyt ideat ja kuvamateriaali toimivat soveltaen näyttelyproduktion tuottamisen inspiraationa. Kentällä keskityin lähinnä paikan kokeamiseen omasta elämismaailmastani käsin, intressini eivät siis tässä tutkimuksessa koske varsinaisesti isänpuoleisen sukuhaaran tutkimista, vaikka sivuankin aihetta lähinnä muistelun muodossa.

2.2 Opinnäytetyön tausta ja teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyöni perustuu vuonna 2019 loppukesällä tekemääni viisipäiväiseen matkaan isäni synnyinseudulle Hiidenmaalle. Kuvaan yksilöllistä kokemustani narratiivisuuden viitekehyksessä elämäntarinallisuuden näkökulmasta käyttäen taiteellisia menetelmiä, reflektiota ja tarinallisuutta itseymmärryksen ja identiteettityön välineenä. Valitsin opinnäytetyöhöni narratiivisen lähestymistavan, koska käsittelen aineistoani tarinallisina teksteinä ja siksi on tarkoituksenmukaista, että myös kerronallisen aineiston analyysitavaksi valikoitui narratiivinen analyysi. *Narratiiveilla* tarkoitetaan kertovia tekstejä, jotka esittävät ajatusten ja tapahtumien kulkua, jossa kuvataan omia kokemuksia. Tarinamuoto nähdään kokemusten järjestämisen tapana. (Anttila 2006, 225–226.) Tarinallista lähestymistapaa esittelen lähemmin luvussa *Tarinallinen tutkimus*.

Korostan opinnäytetyössäni ainutkertaisuutta ja yksilöllisyyttä, koska jokainen taiteilija, hänen elämänsä ja tarinansa, kokemuksensa ja kuvallinen ilmaisunsa ovat yksilöllisiä ja ainutlaatuisia. Toista ihan samanlaista elämää ja kokemusta ei ole (ks. Karjalainen 2019, 113). *Ainutkertaisuus* tarkoittaa taiteellisessa tutkimuksessa jotakin sellaista, jota ei enää voida palauttaa uudestaan täsmällisesti sellaisenaan (Anttila 2006, 110).

Tämä opinnäytetyö kiinnittyy mm. osaksi narratiivista sekä elämänkulututkimuksen traditiota ja sillä on yhtymäkohtia humanistiseen psykologiaan, sosiologiaan sekä humanistiseen maantieteeseen. Anna Liisa Karjalainen (2019, 113) selventää, että *elämänkululla* tarkoitetaan elämänkertaa, elämäntarinaa tai omaelämäkertaa. *Elämänkerta* on toisesta henkilöstä kirjoitettu, *omaelämäkerta* eli autobiografia on usein ihmisen itsensä kirjoittama. Elämäntarinaa voi kertoa kronologisesti tai episodeina, monista näkökumista ja eri asioista eli sillä on monia kerronnan tapoja, jolloin tarina muotoutuu ja painottuu eri tavoin (Karjalainen 2019, 114).

Identiteettiteemaa pyrin käsittelemään mm. Stuart Hallin sekä Jukka Hankamäen esille tuomien näkemysten avulla. Kokemusfilosofiassa nojaan John Deweyn ajatuksiin sekä mm. Juha Perttulan kokemuksen tutkimukseen. Inkeri Savan ja Virpi Vesanen-Laukasen toimittaman kirjan *Taiteeksi tarinoitu oma elämä* artikkeleiden avulla tarkennetaan narratiivista lähestymistapaa ja *sisäisen tarinan* teoriaa valotetaan Vilma Hännisen *Sisäinen tarina, elämä ja muutos* -väitöskirjateoksen avulla. Lauri Rauhalan tekstin kautta esitellään tiluaation käsitettä ja lisäksi avataan Pauli Tapani Karjalaisen topobiografista näkemystä elämäkerrallisten paikkakokemusten tulkintana. Viktor Franklin eksistentiaalisen filosofian kautta nousee keskiöön elämän merkityksellisyyden teema (Frankl 1980).

3 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄSTÄ

Laadullisessa tutkimuksessani kuvaan kokemustani autoetnografisella otteella taiteilija-tutkija asemasta käsin, tavoitteena pyrkiä syvempään itseymmärrykseen taiteilijana ja sitä kautta ammatillisen identiteetin syventämiseen. *Laadullinen tutkimus* on empiiristä ja se tähtää ilmiön ymmärtämiseen, selittämiseen ja tulkintaan avoimin mielin ja sille on ominaista reflektiivisyys, jolloin tutkimus suodattuu läpi tutkijan persoonallisuuden (Anttila 2006, 275–276; Tuomi & Sarajärvi 2018, 27). *Kokemuksella* tarkoitetaan tässä historiallisen tajunnan kategoriaa, ”sitä tapaa, jolla menneisyys on nykyisyydessä läsnä”. Thomas Wallgren kutsuu tätä aikakokemuksen ulottuvuutta nykyiseksi menneisyydeksi. (Wallgren 1989, 41–42.) Juha Perttulan (2005, 149) mukaan *kokemus* tarkoittaa ymmärtävää ja merkityksellistyvää suhdetta ihmisen ja hänen elämäntilanteensa välillä. Elämäntilanne on siis kaikkien kokemusten taustalla olennaisesti vaikuttava tila (Perttula 2005, 117). Kokemuksia voidaan avata ja tutkia empiirisesti kokemuksen kuvailun ja tulkinnan kautta.

Tulkinta on laadullisen tutkimuksen päämenetelmä, jonka kautta parhaiten tunnistetaan ilmiön laatu (Varto 1992, 64–69). Laadullisessa deskriptiivisessä tutkimuksessa ei pyritä kvalitatiivisen tutkimuksen tapaan yleistykseen, vaan tarkoituksena on usein ilmiön kuvaaminen sanojen, tekstin ja kuvien avulla (Kananen 2014, 22). Anttilan (2006, 285) mukaan deskriptiiviseen tutkimukseen sisältyy myös analyysiä, koska ilmiöiden kuvailevaan luokitteluun sisältyy sinänsä jo analyysimomentti. Tulkinnalla avataan merkityssuhteita ja se lähtee aina tulkitsijan kokemusmaailmasta (Anttila 2006, 306–308). Sava (1995, 38) toteaa myös, että laadullisessa tutkimuksessa käytetävän tulkinnan avulla taideteos ”avautuu”, sillä ”se on esteettisen kokemuksen kaltainen henkinen, ei fyysinen aktiviteetti”. Laadulliselle tutkimukselle on leimallista tutkijan valitsema lähestymistapa, joka kumpuaa hänen omasta historiastansa ja käytännön kokemuksista (Anttila 2006, 276). Sen lisäksi sekä aineiston kerääminen että aineiston analyysi ovat tapahtuneet laadullisin menetelmin.

Autoetnografia on eräs etnografian alalaji. *Etnografia* on laadullisen tutkimuksen muoto, jossa käytetään laadullisen tutkimuksen menetelmiä, jonka synonyymi on kent-

tätyö (Kananen 2014, 24–25). Kokemukset ja tunteet, joita tutkija reflektoi päiväkirjassaan, ovat osa aineistoa. Etnografia perustuu empirialle ja sen epistemologinen perusta on hermeneutiikassa. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7–24.) *Autoetnografiaa* pidetään omaelämäkerrallisen tutkimisen ja kirjoittamisen menetelmänä, jossa tutkija tuo esille omaa kokemustaan tarinallisuuden kautta (Ellis & Bochner 2000, 743). Autoetnografiaa voidaan nähdä osallistuvan havainnoinnin vahvana muotona, jossa tutkija ja hänen oma kokemuksensa ovat tutkimuksen keskipisteessä, jolloin tutkija ei mene vain kentälle, vaan hän on itse aktiivisesti osa tutkittavaa kulttuurista ilmiötä ja kenttää, jolloin reflektiivisyys korostuu (Fingerroos & Jouhki 2014, 92). Tutkimusmenetelmänä autoetnografiaa on alettu käyttää 2000-luvulla ja Suomessa se on asemoitunut lähinnä taiteentutkimukseen, liittyen taidekorkeakouluissa tehtäviin taiteellisiin väitöskirjoihin, jonka tienraivaajana ja innostajanani näen Maarit Mäkelän, joka käytti vuonna 2003 valmistuneessa väitöskirjassaan *Saveen piirtyviä muistoja* onnistuneesti autoetnografiaa. Mäkelälle (2003, 24) autoetnografisen tutkimusote tarkoittaa nojautumista tekijän omaan henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan liittyvään tietoon.

Kehittämistyössäni oman kokemuksen kartoittamisessa keskeistä on havainnointiprosessi ja reflektiivisyys. *Osallistuvassa havainnoinnissa* tutkija on fyysisesti läsnä tutkimuskohteessaan. Havainnointimenetelmän etuna on välittömyys eli havaintoja voidaan tehdä aidossa tilanteessa tapahtumahetkellä. (Anttila 2006, 192.) Kokemuspäiväkirjan kirjoittamisella ja reflektoinnilla on olennainen merkitys kokemuksen kuvailu-, tulkinta- ja ymmärrysprosessissa. Henkilökohtaisessa prosessissa subjektiivinen itse-reflektointi vie lähemmäksi itseymmärrystä, koska sen avulla tarkastellaan omaa kokemusta, työskentelyä, ajatuksia ja mielikuvia (Anttila, 2006, 78).

4 AINEISTON HANKINTA JA ANALYSOINTI

Tutkimusaineistoni koostuu pääasiallisesti lähdekirjallisuuden lisäksi narratiivisista päiväkirjamerkinnoista, kokeilevan taiteellisen toiminnan seurauksena syntyneestä

kuvamateriaalista, kentällä otetuista valokuvista sekä prosessissa syntyneistä näyttelyteoksista. Ensimmäisen vaiheen aineistoni on kerätty vuoden 2019 loppukesästä, jolloin tein matkan Hiidenmaalle. Päiväkirja- ja kuvatyöskentely kohteessa kesti viisi päivää. Syntyneitä ideoita ja kuvamateriaaleja työstin kokemukseni jatkumoksi näyttelyteoksiksi vuoden 2019 talvella ja vuoden 2020 keväällä, jolloin keräsin toisen vaiheen aineistoni. Toisen vaiheen aineisto eli näyttelytyöt tuotettiin pienessä työtilassani jälkeinpäin kenttäideoihin, valokuviin ja paikan inspiraatioon tukeutuen, niitä soveltaen ja muokaten. Analysoin ensimmäisen vaiheen aineistoni vuoden 2019 talven aikana ja toisen vaiheen aineiston vuoden 2020 keväällä. Näyttelytöiden oli määrä valmistua vuoden 2020 huhtikuussa ja lopullisen kirjallisen työn piti olla valmiina viimeistään toukokuussa vuonna 2020. Aikatauluni oli tiukka, mutta päämäärätietoisena ihmisenä uskoin saavuttavani itselleni asetetut tavoitteet.

Aineistokeruumenetelminä käytin osallistuvan havainnoinnin lisäksi introspektiota, retrospektiota, itsereflektiota sekä kokemuspäiväkirjaa ja kuvallista materiaalia. Toiminnassani keskeistä on havaitseminen ja reflektointi. Osallistuva havainnointi on aktiivinen tapahtuma, jossa tutkija vaikuttaa aktiivisesti tutkittavaan ilmiöön (Anttila 2000, 219). Valitsin yhdeksi aineistonkeruumenetelmäksi introspektion, mutta opin näyttelytyön edetessä huomasin, että omat reflektiiviset prosessini linkittyvät myös sinällään jo tulkintaa sisältävään retrospektiiviseen käytäntöön. Siksi päätin käyttää molempia menetelmiä. *Introspektio* on itsetarkkailuun perustuva havainnointimenetelmä (Hirsjärvi 1983, 67). *Retrospektio* tarkoittaa ajatteluprosessien selittämistä ja kuvaamista niitä jälkeinpäin muistellen. Tämä metodi sisältää jo jonkin verran tulkintaa ja valikoimista. (Anttila 2006, 224.) *Itsearvio* on itsearviointimenetelmä, jossa pyritään itseyymmärrykseen (Tiuraniemi 1994, 9–34; Anttila 2006, 78). Reflektiivisuus ja oman toiminnan itsearviointi liittyvät nykyään olennaisesti ammatillisen kehityksen vaatimuksiin. Reflektion avulla pyrin muokkaamaan, käsittämään ja selkiyttämään ajatuksiani, tuntemuksiani ja kokemuksiani, sillä ne mahdollistavat sisäisen ja ulkoisen maailmaan kohtaamisen ajattelun tasolla.

Valokuvausta on käytetty havainnointia tukevana etnografisena menetelmänä jo 1800-luvulla (Seliger 2013, 83). Valokuvat tuovat lisäinfoa ja tuovat esille tutkimukseni autoetnografista luonnetta ja se tekee prosessista myös tiedostetumpaa ja näkyvämpää.

Kronologisesti jäsennetty kokemuspäiväkirja toimii narratiivisena ja retrospektiivisenä dokumenttina, josta voi tarkastella tapahtumaa jälkikäteen. Kohteessa taiteelliseen toimintaan ja valokuvaukseen soveltuvien kiinnostavien paikkojen valinta tapahtui spontaanisti ja intuitiivisesti vapaan vaeltelun periaatteella. Esimerkiksi maa- ja ympäristötaiteilija Richard Longin töiden lähtökohtana on vapaa vaellus taidemuotona. Hän dokumentoi taiteelliset vaelluksensa eri tavoin esimerkiksi kartoin, valokuvoin ja sanamontaasein (Anttila 2006, 113). Näkisin myös oman paikkavaelluksen kohteessa eräänlaisena paikkasuhteen rakentamisen keinona ja taidemuotona, jonka olen toteuttanut vanhassa kulttuurimaisemassa Hiidenmaalla, samalla itseäni puhuttelevia kohteita valokuvaten. Tuan (2006, 22) väittää, että valokuva ei ole vain representaatio, vaan palanen todellisuutta. Ne ovat korvikepaikkoja, samoin kuin runotkin, joihin voi halutessaan aina palata.

Aineiston analyysi perustuu päiväkirjamerkintöihin ja kuvalliseen aineistoon, koskien valikoidusti kohteessa otettuja valokuvia sekä matkan jälkeen valmistuneita varsinaisia näyttelytöitäni. Matkan jälkeen, näyttelytöiden tekemisen ja opinnäytetyön kirjoittamisen lomassa kävin aineistoani läpi useita kertoja ja perehdyin aktiivisesti lähdekirjallisuuteen, pyrkiäkseni lähemmäksi tutkimuskohdettani. Teoreettinen tankkaus, taiteellinen työ ja kirjoittaminen kietoutuivat näin yhteen, samalla itseymmärrystäni syventäen. Aineistoon tutustuminen auttoi tarkentamaan tutkimuksen teoreettista viitekehystä ja ymmärtämään, miten kokemuksellisuutta lähestytään (ks. Anttila 2006, 279). Näin ymmärrykseni ja kokemukseni käsiteltävästä ilmiöstä eteni ja syveni pala palalta. Taiteilija-tutkijana elin siis vahvasti sekä taiteen että tieteen maailmassa samaan aikaan. Laadullisen tutkimuksen painopiste on käsitteistön ja aineiston vuorovaikutuksessa (Anttila 2006, 282.) Anttilan (2006, 278, 282) mukaan kvalitatiivisen aineiston analysointi tapahtuu osittain samanaikaisesti aineistonkeruun kanssa. Anttila selventää, että tutkija on itse osa sekä kenttäaineistoa että myös osa analyysiä, koska ”kentällä tapahtuvan havainnoinnin myötä tapahtuva käsitteiden, ongelman ja määritteiden valinta ja muokkaus ovat jo osa analysointiprosessia”. Aineiston analyysi, -keruu ja käsitteellistäminen limittyvät siis toisiinsa.

Käytän opinnäytetyössäni lainauksia päiväkirjamerkinnöistäni referoiden, jotta lukijalle välittyy mahdollisimman autenttinen tapahtuma. Reflektiivinen tutkimusote korostaa reflektion osuutta uuden tiedon, tapahtumien, ajatusten ja ymmärryksen esille

tuomisessa (Anttila 2006, 282). Kursivoidusti esitetyt päiväkirjamerkinnät kuvaavat sisäistä tarinaani. Linkitän päiväkirjalainaukset toisiinsa omien pohdintojeni, tulkintojeni ja ajatusteni kautta, jolloin niistä muodostuu elämäkerrallinen kokonaisuus. Omien kokemusten, ajatusten ja tunteiden reflektiivinen työstäminen taiteellisen työskentelyn kautta voi johtaa muutokseen. Jotta muutosta voi tapahtua, on reflektoitava kohde koettava merkityksellisenä subjektiivisella ja emotionaalisella tasolla (Ojanen 1993, 128).

Narratiivisessa lähestymistavassa aineiston analyysi on melko vapaamuotoista (Hänninen 2002, 137). Aineistolähtöinen sisältöanalyysini käsitti narratiivista tulkintaa ja väljää tematisointia, jolloin reflektiivisen kokemuspäiväkirjan lukeminen nostatti esiin tiettyjä toistuvia teemoja, jotka toimivat osaltaan näyttelytöiden tekemisen inspiraationa. Aineistolähtöistä sisältöanalyysiä on käytetty aineiston järjestämisen metodisena apuvälineenä, jonka avulla on nostettu esille merkityksellisiä asioita (Tuomi & Sarajärvi 2018, 140, 190). Tutkimuksessani taideteokseni edustavat narratiiveja ja ne ymmärretään ihmistä itseään edustavina minuuden metaforana (Anttila 2006, 323). Valitsen analyysiprosessiin muutaman merkityksellisimmän teoksen, johon sovellan narratiivisen analyysin menetelmää fenomenologisella asenteella, jolloin pyritään kuvaamaan ilmiötä, jossa korostuu oman yksilöllisen kokemuksen tarkastelu kuvaillen, tulkiten ja uutta tarinaa rakentaen (Anttila 2006, 329, 331). Tarkoituksena on oman kokemuksen ja identiteetin jäsentely taideteoksien ja tuotettujen tarinoiden avulla. Aineiston analyysisissä yleisin tapa on tarkastella kertomusta suhteessa alkutilanteeseen ja lopputilanteeseen (Hänninen 2010, 169). Käytän opinnäytetyössäni aineistoani tarinani kertomisen välineenä pyrkien säilyttämään kuitenkin tasapainon yksityisen ja julkisen välillä, samalla välttämällä liiallista puhki selittämistä.

5 OPINNÄYTETYÖN RAPORTOINTI JA HYÖDYNNETTAVYYS

Opinnäytetyöni koostuu näyttelyteoksista ja kirjallisesta raportista, joka sisältää prosessin kuvailua ja teoreettisen vuoropuhelun tekstin kanssa. Opinnäytetyöni voi tarjota

näkökulmia identiteettityöskentelyyn sekä taiteellisen tutkimuksen tekemiseen, kehittäen myös tämän ammattialan käytäntöjä. Taiteilijälähtöisyydestä huolimatta opinnäytetyöni rakentuu myös osaksi kollektiivista ja yleistettävää, koska ihmisinä toimimme samassa tilallisuudessa, jossa olemme paikkojen kautta yhteydessä muistiin, muistamiseen, muistoihin sekä tiedostamattomaan, menneisyyteen ja olevaan moniaistisina kokemuksellisinä olentoina.

6 KÄSITTEISTÄ TEORIAAN

6.1 Identiteetit – muinaisjäänteitäkö?

Identiteetti on paljon tutkittu aihe ja yhtä paljon on käsityksiä ja määritelmiä siitä. Näkökulmien runsauden takia sen määrittely koetaan ongelmaiseksi, joten yksiselitteistä määrittelyä identiteetistä on vaikea antaa. Minäkuva, minuus, minäkäsitys, itseys liitetään kaikki myös identiteettiin kuuluvaksi. Siinä, käytetäänkö niitä omina käsitteinä vai synonyymeinä identiteetille, onkin jo tutkijoiden maailmassa erimielisyyksiä. Samaa koskee kysymyksiä, ovatko identiteettimme itse otettuja vai tarroina päälle liimatuja, pysyviä vai kameleonttimaisesti tilanteiden mukaan muuttuvia tai ovatko ne enää tarpeellisiaakaan? Nähdään kuitenkin, että käytännössä kaikki kokemukset itsestä ja siitä, mitä koetaan rakentavat ihmisen minuuttaan.

Filosofian professorin Jukka Hankamäen (2015, 331) määrittelyn mukaan psykologiaan kuuluva käsite *identiteetti* tarkoittaa ihmisen oman minuuden pysyväisluonteista ajasta riippumatonta kokemistapaa. Identiteettiä tarkastellessa pohdintaan *kuka olen ja mihin kuulun?* Koska identiteetti on yhteydessä minäkäsitykseen, vastaa se myös kysymykseen *millainen minä olen?* (Mulari 2013, 117.) Moderni identiteettikäsitys suosii jatkuvuutta ja eheää identiteettikäsitystä, mutta postmoderni identiteetti on väljempi, muuttuva ja omia valintoja korostava ja siten se on itse konstruoitavissa oleva.

Tulkitessaan ranskalaista dekonstruktionistiä Jaques Derridaa, Hankamäki (2015, 332) yhtyy hänen mielipiteeseensä siitä, että identiteetin käsitteen voisi jo hylätä kokonaan,

koska pysyvien, jatkuvien ja yhtenäisten minäkuvien olemassaolo nähdään kiistanalaisena. Hankamäki toteaa, että Derrida piti identiteettiä jopa eräänlaisena menneisyyden jäänteinä. Alhanen tuo esille myös Deweyn näkemyksen siitä, että ihmisen minuus ei ole pysyvä, vaan jatkuvassa muutoksessa ja vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, sillä ihmisen kokemus muuttaa myös hänen minuuttaan (Alhanen 2013, 116). Stuart Hallin mukaan ihmisellä voi olla jopa monia identiteettejä, jotka saattavat olla pirstoutuneita ja ristiriidassa keskenään (Hall 1999, 12–24.) Hankamäki, Derrida, Dewey ja Hall eivät siis pidä identiteettiä pysyvänä ja yhtenäisenä ilmiönä. Mulari (2013, 117) taas määrittelee identiteettiä jatkuvuuden ja pysyvyyden kautta sekä samuuden kokemisenä, jolloin itsensä jatkuvaa kyseenalaistamista ei tarvita.

6.1.1 Ammatillinen identiteetti

Mularin (2013, 117) mielestä identiteetti on itsetuntemukseen ja minuuteen liittyvä ilmiö, joka on yhteydessä ammattivalintaan. *Ammatillinen identiteetti* tarkoittaa ihmisen käsitystä itsestä, jonka hän on muovannut elämänsä aikana ja millaisena hän näkee itsensä ammatillisena toimijana. Ammatilliseen identiteettiin sisällytetään myös käsitys siitä, mihin yksilö kokee kuuluvansa, ja millaiseksi hän haluaa ammatissaan kehittyä. (Eteläpelto & Vähäsantainen 2010, 46.) Mulari (2013, 117–121) toteaa, että ammatillinen identiteetti syntyy vuosien työkokemuksesta ja sitoutumisesta omaan alaan ja kun on vahvasti identifioitunut ammattiin, on siitä vaikea luopua, koska omaan alaan on kehittynyt laaja ammattitaito ja se on tullut yhä merkityksellisemmäksi. Itselle sopivaksi koettu työ ja ammatti vahvistavat identiteettikokemusta.

Itse olen oivaltanut ammattiini liittyvät haaveeni vasta kypsässä aikuisiässä. Mularin (2013, 16) mukaan ammatinvalinta nivoutuukin ihmisen elämänkulkuun eri tavoin. Elinikäisen oppimisen mahdollisuus mahdollistaa omalle toivealalle hakeutumisen myös myöhemmässä elämän vaiheessa, kun on tiedostanut, mitä pitää merkityksellisenä. Ammatinvalintaa ohjaavat arvot, jotka kertovat, mitä pidämme tärkeänä, koska se, mitä me arvostamme, myös motivoi meitä (Mulari 2013, 44).

6.1.2 Narratiivinen identiteetti

Narratiivinen eli tarinallinen identiteetti tarkoittaa ihmisen itsensä rakentamaa kertomusta siitä, kuka hän kokee olevansa. Se ilmenee kaikessa, mitä ihminen kertoo itselleen ja muille itsestään ja elämästään. (Sava & Katainen 2004, 24.) Myös narratiivinen identiteetti on muuttuva, vuorovaikutuksellinen, aikaan sekä paikkaan sidottu kertomus itsestään (Ropo 2015, 37). Itseymmärrys rakentuu tarinoiden kautta, mutta yhtä ainoaa totuutta omasta elämästämme ei ole, sillä sitä voi tarkastella monesta eri näkökulmasta, koska erilaiset olosuhteet ja elämänvaiheet vaikuttavat siihen, millaiset elämäntarinat aktivoituvat (Sava & Katainen 2004, 25–26).

6.1.3 Kulttuurinen ja etninen identiteetti

Kiinnostava on myös identiteetin käsittely etnisyyden näkökulmasta. *Etninen identiteetti* tarkoittaa yksilön käsitystä tai itsensä määrittelyä jonkin etnisen ryhmän jäsenenä (Varjonen 2013, 17). Kulttuurinen identiteetti rakentuu minän kertomuksista ja suuntautuu sekä menneisyyteen että tulevaisuuteen, tarkoittaen jonakin olemista tai joksikin tulevista esittämien eli representaation kautta (Hall 1999, 227, 250). Hall (1999, 57) kyseenalaistaa kansalliset identiteetit, koska kansakunnat ovat kulttuurisesti sekoittuneita ja siitä syystä ne eivät ole niin homogeenisia kuin oletetaan. Hiidenmaalla voi selvästi havaita esimerkiksi Ruotsin ja Neuvostovallan aikaisia vaikutuksia. Asuivatahan ruotsalaiset saarella useita satoja vuosia ja saari kantoi pitkään ruotsinkielistä nimeä Dagö, joka on edelleenkin joissain yhteyksissä käytössä. Jopa hiidenmaalaisten pitkäkasvuisuutta selitetään jossain yhteyksissä ruotsalaisuuteen sekoittumisella. Hall selventää, että kansalliset kulttuurit ovat alttiita ulkopuolisille vaikutuksille, kuten esimerkiksi globalisoitumiselle, siksi kulttuuriset identiteetit eivät pysy koskemattomina, mutta globalisaatio voi johtaa myös takaisin kiinnostukseen paikallisuutta kohtaan ja paikallisten identiteettien vahvistamiseen (Hall 1999, 61, 68). Globalisaation puristuksessa jotkut identiteetit pyrkivät herättämään henkiin traditionsa ja palauttamaan kadonneen yhtenäisyyden, toiset eivät siihen pyri, koska kokevat sen mahdottomaksi (Hall 1999, 70). Näin on käynyt Hiidenmaalla, jossa erityisesti Viron itsenäistymisen jälkeen pyritään aktiivisesti pitämään yllä vanhoja perinteitä ja traditioita, vaalitaan omaa historiaa sekä etnisyyttä, elvytetään katoamassa olevaa murrekieltä ja vaalitaan paikallisuutta.

6.2 Luovuus kuvataiteilijan voimavarana

Koska taiteellinen opinnäytetyöni on vahvasti sidoksissa luoviin prosesseihin, koen tarpeelliseksi määritellä myös tähän liittyviä käsitteitä. Luovuus on voimavara, joka on olemassa jokaisessa ihmisessä, mutta se ilmenee eri tavoin. Sitä on mahdollista harjoittelemalla herätellä ja omaksua myös elämänasenteeksi. Luovuus on monimuotoinen ilmiö, jota on pyritty selittämään, kuvaamaan ja määrittelemään monista näkökulmista käsin. *Luovuuden* voi määritellä väljästi vaihtoehtojen etsimiseksi ja niiden näkemiseksi. (Koski 2001, 18, 22, 60.) Itse näen luovuuden tämän lisäksi taitona soveltaa ja yhdistää sekä tarpeena kyseenalaistaa totuttua ja rohkeutena heittäytyä leikkiin tai kokeiluun.

Luova prosessi mielletään ongelmanratkaisuksi ja monivaiheiseksi kerrokselliseksi toiminnaksi, johon limittyvät Freudin mukaan tiedostamattomat ja tietoiset tajunnan kerrokset, joista kumpuavia ideoita luovat henkilöt pyrkivät hyödyntämään omassa elämässä ja työssään (Hakala 1998, 77; Koski 2001, 222–230). Luovan prosessin vaiheista on monenlaisia näkemyksiä, mutta monikerroksisena prosessina näyttäytyvässä ilmiössä on mahdotonta tarkkaan määritellä, missä eri vaiheet alkavat tai päättyvät. Intuiitiivisuus on luovassa prosessissa ja usein myös elämässä merkittävässä roolissa, sillä se ohjaa koko prosessia. *Intuitio* on alitajunnassa sijaitseva psyyken ominaisuus, jota Hakala (1998, 81) kuvaa eräänlaiseksi jo oivalletun tiedon massamuistiksi, joka on jatkuvasti toiminnassa.

6.3 Deweyn näkemykset kokemuksesta

Tekemällä, kokeilemalla ja kokemalla oppiminen ovat taiteilijan työssä oleellisessa asemassa. Kokemus on fenomenologiassa ja pragmatistisessa taiteenfilosofiassa keskeinen käsite. Filosofi ja kasvatusteoreetikko, pragmatisti John Dewey (1859–1952) kehitti kokemuksellisen oppimisteoriansa 1930-luvulla ja tutkii ihmisen kykyä oppia käytännön kautta omista kokemuksistaan. Hänelle kokemus tarkoitti vuorovaikutusta yksilön ja ympäristön kanssa, jossa oleellista on kokemuksen kehittyminen ja jatkuvuus. Jatkuvuuden periaatteeseen sisältyi myös ajatus siitä, että kokemuksesta ei tule tarkastella yksittäisenä ja irrallisena tapahtumana vaan aina suhteessa menneisiin ja tuleviin kokemuksiin. (Dewey 2010, 181.)

Käsitteenä *kokemus* voi olla välitön aisti- ja tunnetapahtuma tai sillä voidaan viitata kokemusperäiseen tietoon tai elämäkokemukseen. Englannin kielessä kaikkia niitä merkityksiä kuvaa sana *experience*, joka voi tarkoittaa myös elämystä. (Heinonen ym. 2014, 11.) Kokemus on jatkuvasti kehittyvä prosessi, joka on sidoksissa luontoon, elinympäristöön, aikaan ja paikkaan. *Kokemisella* viitataan tapaan, jolla asioita koe-taan. (Alhanen 2013, 16, 50, 55.) Deweyn kanta oli, että tietoa ja toimintaa eli teoriaa ja käytäntöä ei pidä erottaa toisistaan. Häneltä on myös peräisin tutuksi tullut *learning by doing*, tekemällä oppimisen käsite. (Anttila 2006, 571.)

Dewey ajatteli 1900-luvun alkupuolella, että monimutkainen ja hektinen elämänrytmi häiritsee kokemuksen kokonaisvaltaisuutta, jolloin kokemukset eivät kytkeydy toisiinsa, vaan niitä luonnehtii sekavuus ja pirstaleisuus ja se tekee niistä vajavaisia ja pinnallista, mutta toisaalta hän uskoi, että tietynlainen ristiriita on välttämätöntä kokemuksen kehittymisele. Pirstaloituminen ja sen myötä kokemuksen rikastuminen kietoutuvat tässä kehitysprosessissa yhteen. (Dewey 2010, 61; Alanen 2013, 70–71.)

Jokaisen subjektin kokemus on ainutlaatuinen, sillä toiset ihmiset ja aiemmat sukupolvet vaikuttavat voimakkaasti myös omaan kokemusvarantoomme (Alanen 2013, 79). Näin menneisyys tunkeutuu nykyisyyteen syventäen ja laajentaen sen sisältöä ja siksi taiteilijan nykyhavaintoihin vaikuttavat myös tiedostamattomat muistot, jotka järjestäytyvät uuden kokemuksen sisällöksi ja antavat hänen taiteellensa ilmaisuvoimaa (Dewey 2010, 36, 113). Tämä yksityinen yhdistyy kollektiiviseen, sillä me kaikki omaksumme joitakin arvoja ja merkityksiä, jotka liittyvät menneisiin kokemuksiin (Dewey 2010, 91).

Dewey toteaa, että taideteoksen tekemisessä tapahtuvassa sisäisessä muutoksessa mielikuvat, havainnot, muistot ja tunnetilat muotoutuvat uudestaan ja samalla jäsenyvät taiteilijan omat ajatuksensa ja tuntemuksensa (Dewey 2010, 96). Lloorin (2008, 100) mukaan taiteilijat ilmaisevat taiteensa kautta omaa ainutlaatuista tapaansa kokea elämää ja maailmaa, sillä taiteen kautta tehdään näkyväksi jotakin sellaista, mitä aiemmin ei ollut.

6.4 Yksilöllisyydestä fenomenologiaan

Teoreettiset lähtökohdat paikan kokemuksen tarkastelulle löytyvät humanistisesta psykologiasta ja humanistisesta maantieteestä, jonka filosofinen perusta on eksistentiaalismissa ja fenomenologiassa.

Humanistinen psykologia painottaa yksilöllisyyttä, jossa ihminen käsitellään ainutlaatuiseksi tutkimuskohteeksi. Oleellisena pidetään myös situationaalisuutta eli ihmisen elämäntilannetta, sillä olemme maailmassa aina suhteessa johonkin oman elämäntilanteemme kautta. Elämäntilanne on jokaisella ihmisellä ainutkertainen, vaikka siihen kuuluvat myös toiset ihmiset. Osana yhteisöäkin ihminen pysyy yksilönä, olematta vain persoonatonta massaa. Humanistisen psykologian ihmiskäsitys on holistinen eli kokonaisvaltainen ja se nojautuu eksistentiaaliseen fenomenologiaan, jossa ihminen nähdään lähinnä psyykkisesti merkityksiä luovana olentona. Tässä opinnäytetyössä tarkastelun keskiössä ei ole niinkään ihmisen tajunta, vaan kokemussisällöt, joita pidetään maailmankuvan rakennusaineena. Humanistisessa psykologiassa tutkimusmenetelmänä on ihminen itse ja hänen kokemusmaailmansa. Se ei takerru pakkomielteisesti tieteellisiin vaatimuksiin, vaan tärkeintä on sovellettujen tutkimustapojen toimivuus. (Rauhala 1990, 20–60; 130–133.)

Yksilöllisyyden filosofiana pidetty *eksistentiaalinen fenomenologia* kehittyi 1900-luvulla ja se linkittyy humanistisen psykologiaan, joka toimii sen tieteenfilosofisena taustana. Eksistentiaalismin kehittäjälle, Kierkegaardille (1813–1855) oli tärkeintä ihmisen sisäinen ääni tai näkemys eli juuri subjektiivinen totuus. Eksistentiaalisismi korostaa yksilöllistä kokemusta, omien vakaumusten mukaista toimintaa ja ihmisen valinnan vapautta ja vastuuta, jolloin ihmisellä on mahdollisuus luoda oman elämänsä tarkoitus. (Anttila 2006, 617–624.)

Fenomenologisen ajattelutavan mukaan ihmiset kuvaavat omaa elämää ja maailmasuhdetta kokemustensa kautta. *Fenomenologia* tarkastelee sitä, miten yksilö tulkitsee maailmaa yrittäen saada siitä käsitystä (Alasuutari 1994, 63). Husserlin fenomenologiaa on kutsuttu kokemuksen deskriptiiviseksi kuvaamiseksi (Latomaa 2005, 47–48). Siinä korostetaan tutkijan omaa kokemusta ja omia havaintoja eletystä todellisuudesta, jolloin tutkittavaa ilmiötä lähestytään ennakkoluulottomalla asenteella, jotta se voi

avautua rikkaana ja monimuotoisena (Anttila 2006, 329). Fenomenologian perustajalle, Edmund Husserlille (1859–1938) todellisuus näyttäytyy välittömänä kokemukseksi, joka on yhteydessä ihmisen elämismailmaan. Sitä tarkastellaan sellaisena kuin se tietoisuudessa ja kokemuksessa ilmenee. Silloin painottuu tietoisuuden intentionaalisuus eli suuntautuneisuus johonkin, tietoisuus ilmiöstä, jolloin havainto ilmenee merkityksellisenä. (Anttila 2006, 561–562; Heinonen ym. 2014, 12; Husserl 2011, 48.)

Husserlin tavoitteena oli luoda fenomenologiasta ankara ennakko-oletukseton absoluuttinen tiede, joka tavoitteli puhdasta kokemusta tutkimuskohteena (Niskanen 2005, 101). Tätä hän tavoitteli sulkeistamisen ja reduktion avulla, jota on myös pidetty hyvin ongelmallisena käsitteenä. Reduktiossa on kyse tietynlaisesta uudesta asennoitumisesta tutkimuskohteeseen, ikään kuin etäisyyden ottamisesta ja siirtymisestä luonnollisesta lähestymistavasta olennaiseen, reflektiiviseen lähestymiseen (Kakkori & Huttunen 2014, 370).

Kokemuksesta puhuttaessa törmäämme myös tulkintaan, ymmärtämiseen ja merkityksentoon, joita hermeneutiikka painottaa. Hermeneutiikka on vanhojen uskonnollisten kirjoitusten mukana syntynyt tulkintaoppi. (Anttila 2006, 548–549.) Sekä kokemukset, että taideteokset avautuvat tulkinnan kautta. Heideggerin fenomenologiaa kutsutaan *hermeneuttiseksi fenomenologiaksi*, joka hänelle tarkoittaa eksistenssin, olemassa olamisen filosofiaa. (Anttila 2006, 552; Latomaa 2005, 47–48.) Ymmärtäminen sisältää tulkintaa ja se etenee kehämäisenä liikkeenä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 41). Hermeneutiikassa nähdään, että ihminen tulkitsee jatkuvasti kokemuksiaan ja tulkinnallisuus toimii myös keskeisesti kertomusten rakentumisen pohjalla. Opinnäytetyössäni hermeneuttisuus toteutuu kokemuskuvausten yhteyteen liitettyissä tulkintakehyksissä (ks. Perttula 2005, 142).

6.5 Paikka ja humanistinen maantiede

Yksilön kokemus on myös kiinteästi yhteydessä paikkaan. Tätä käsittelee *humanistiseen maantiede*, jossa humanistinen ote näyttäytyy inhimillisten ja kulttuuristen tekijöiden painotuksena tutkimuksessa. Humanistisen maantieteen juuret ovat 1900-luvun

alussa (Koskela 1994, 5). Siinä tarkastellaan ilmiötä ihmisen yksilöllisen kokemusmaailman sekä toiminnan kautta, jolloin keskitytään subjektiivisiin paikkaan liitettyihin merkityksiin (Koskela 1994, 56). Humanistisen metodologian keskiössä on siis yksilön kokemuksellinen suhde paikkaan. Relph (1984, 43) sekä Karjalainen (1997, 231) kuvaavat paikkaa elämisen ja olemisen paikaksi. *Paikkaa* kuvataan arkipäiväisen olemisen, muistamisen ja toiminnan tilana, johon yhdistyvät kokemuksellisuus, muistot menneestä, nykyhetken ajatukset sekä tulevaisuuden toiveet (Relph 1984, 5). Paikka voi olla fyysinen sijainti, se voi olla todellinen, eletty ja muistettu, mutta myös epätodellinen ja kuviteltu. Ihmisen suhdetta paikkaan pidetään identiteetin kannalta keskeisenä rakentajana. (Saikkonen 2020a.) Paikkaan liitetyt merkitykset ja tulkinnat ovat siis kiinteästi yhteydessä ihmisten elämään ja toimintaan, ne ovat vuorovaikutuksellisessa suhteessa kokemuksiin, muistoihin ja tunteisiin, siten ne ovat myös muuttuvia.

Anna Liisa Karjalainen (2019, 121) tuo esille *menneisyysmatkailu*-käsitteen, joka tarkoittaa elämäntarinan rakentamista jäljittämällä paikkoja ja henkilöitä niitä dokumentoiden. Tämä voi luoda henkilön elämänhistoriaan yhtenäisyyttä ja paikata myös siinä olevia aukkoja. Tähän liitetään myös vapaan kirjoittamisen menetelmä, jolloin kirjoitetaan itsensä kannalta olennaisia asioita. Kirjoittajalle tämä menetelmä saattaa tuottaa tärkeitä löytöjä ja uusia oivalluksia (Karjalainen, 2019, 123). Menneisyysmatkailu liittyy kokemukseeni, sillä olen rakentanut elämäntarinaani ja identiteettiäni lähtemällä isäni suvun synnyinseudulle ja tuomalla kokemustani esiin sekä kirjoittamalla että taiteen keinoin. Anna Liisa Karjalaisen (2019, 121) mukaan kirjoittaminen soveltuu itsetuntemuksen, itseymmärryksen ja identiteettityön tarpeisiin. Se jäsentää elämää ja ajatuksia, sillä siinä on kyse oman elämän arvon ja merkityksen löytämisestä ja näkyväksi tekemisestä, kokemusten ymmärtämisestä, asioiden selvittämisestä, oman näkökulman tarkastelusta ja voimaantumisesta (Karjalainen 2019, 119).

6.6 Paikkakokemus ja elämänkulku

Päivi Granö näkee, että paikkoihin liittyvät kokemukset ovat aina matkakertomuksia, sillä paikkoihin liittyy aina lähtemisen ja tulemisen mahdollisuus, siksi kerronallisuus nousee keskeiseksi tilallisia teemoja tarkasteltaessa. Paikan käsite on Gränön mukaan

erityinen verrattuna tila -käsitteeseen, sillä se on tulkinnallisuutta ja merkityksellisyttä tuottava. Granön mukaan *paikka* on ihmisen eletty ja koettu sijainti. (Granö 2013, 68.)

Oma paikkakokemukseni liittää minut sukupolvien ketjuun ja linkittyy näin omaan elämänkulkuun, muistoihin, omiin sukujuuriin, tuttuuden ja vierauden sekä yhteyden ja erillisyyden kokemukseen. Paikka ei siis ole tyhjiö, vaan siihen liittyvät mielikuvat ihmisistä, aikakaudesta ja elinympäristön kulttuurista. (Latvala 2006, 182.) Tiilikaisen (2019) mukaan *elämänkulun* käsitteellä viitataan sosiologisen käsitykseen yksilön elämän etenemisestä ja se ei ole lineaarinen tapahtuma vaan voi edetä eri suuntiin. Elämänkulku on aika ja paikkasidonnainen ja siihen vaikuttavat monenlaiset yhteiskunnalliset tekijät, kuten ihmissuhteet, historialliset tapahtumat ja kulttuuri. (Tiilikainen 2019, 25–26.)

6.7 Topobiografinen paikan käsite

Pauli Tapani Karjalainen (2006, 83–91) on tehnyt tunnetuksi topobiografisen paikan käsitettä. Hän tarkoittaa *topobiografialla* paikkakokemusten omaelämäkerrallista tulkintaa. Omaelämäkerrallinen muisti rakentaa identiteettiä, sillä Karjalainen yhdistää minuuden ja identiteetin paikkoihin ja paikkakokemuksiin, jolloin puhutaan identiteetin spatiaalisesta eli alueellisesta luonteesta. Uudissana topobiografia tulee kreikan kielen sanoista topo-bios-graphos = paikka-elämä-kuvattu ja kirjoitettu eli eletyn paikan kuvaamista tai kertomista. Karjalainen väittää, että näemme, ymmärrämme ja tulkitsemme maailmaa aina jostakin paikasta käsin. Topobiografia kuvaa ihmisen paikkasuhteisiin liitettyjä elämänkerrallisia merkityksiä, jossa muistilla on oleellinen osuus, koska elämänkerralliset paikat nousevat henkiin muistoissa. Topobiografiassa paikan tulkinnan ytimessä on muistojen kautta toimivat ajan ja paikan sidokset, jotka rakentavat ja muokkaavat minuutta. Muistin häviäminen tarkoittaisi minuuden hajoamista. Koska kaikkea ei voi sanoin kuvata, eikä kuviksi luoda, jäävät topobiografiset kartat aukkoisiksi. Kun perinteisen (luonnon)tieteellisen maantieteen keskiössä on paikkojen sijaintien ja ympäristön erilaisten elementtien tutkiminen, on topobiografian lähtökohtana eksistenssifilosofinen näkökulma, koska siinä paikan luonnetta tarkastellaan eksistentiaalisena ilmiönä, jossa paikat ovat oleellinen osa ihmisen eksistenssiä.

Paikka tarkoittaa topobiografiassa moniaistisesti koettua ja sisäisesti tulkittua elettyä kokemusta. (Karjalainen 2006, 84.) Tarkastelen opinnäytetyössäni paikkakokemuksen syntymistä ja merkitysten rakentumista omakohtaisen kokemuksen kautta.

7 TARINALLINEN TUTKIMUSOTE

Kvalitatiivista tutkimusta, jossa pyritään ymmärtämään ilmiötä itse tuotettujen kertomusten, tarinoiden ja muisteluiden avulla, kutsutaan *elämäkerralliseksi narratiiviseksi tutkimukseksi*, jossa kertomukset toimivat ymmärryksen ja tiedon välittäjinä ja tuottajina. *Narratiivisuus* tarkoittaa kertomuksellista lähestymistapaa, jonka avulla ymmärretään, tulkitaan ja tehdään oman elämän tapahtumat merkityksellisiksi. Narratiivisen tutkimuksen lähtökohdat ovat Aristoteleen Runousopissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 217–218.) Narratiivinen tutkimus ei muodosta mitään yhtenäistä teoreettis-metodologista viitekehystä, vaan se on avoin kehys, jota yhdistää tarinan tai tarinallisuuden käsite. Tarina on keskeinen työkalu tarinallisessa tutkimusotteessa (Hänninen 2002, 16; Hänninen 1999, 15–18.) Narratiivinen tutkimus liittyy sosiolingvistiikkaan, historian tutkimukseen, antropologiaan, psykologiaan ja sosiologiaan. Hännisen väitöskirjatutkimus perustuu lähinnä narratiiviseen minäpsykologiaan eli se on kiinnostunut tarinallisesta ajattelusta, siitä, miten ihminen tulkitsee elämäänsä käyttäen kulttuurin tarjoamia tarinallisia malleja oman elämänsä ja minuutensa tulkitsemiseen. (Hänninen 2002, 18.)

Narratiivisuus on yhteydessä merkityksiä korostavaan hermeneutiikkaan, jossa nähdään, että todellisuus on aina kielen välityksellä tapahtuvaa tulkintaa. Hermeneutiikassa kirjallisuus ja taide ovat niitä keskeisiä alueita, jossa kulttuurin yhteinen, merkityksiä kantava kokemusmaailma näyttäytyy. (Lappalainen ym. 2014, 149.) Hermeneuttisuus näkyy elämän ja kertomusten välisessä spiraalimaisessa yhteydessä, jonka kautta merkitykset kehittyvät, sillä ihmisen kokemus on aina historia- ja kulttuurisidonnainen ja se saa merkityksensä siitä (Hänninen 2002, 25). Ontologinen lähtö-

kohta on tarinallinen näkemys ihmisen olemassaolon ja elämän ja tarinan välisestä yhteydestä. Fenomenologisuus tarkoittaa tässä sitä, että uudet kokemukset saavat tulkinsa aiempien merkitysten pohjalta ja integroituvat niihin. (Hänninen 2002, 24.)

Narratiivisen tutkimuksen luonne näyttäytyy opinnäytetyössäni kokemusmaailmani ymmärtämisenä ja kuvaamisena, jolloin kokemuksellisuus ja narratiivinen identiteettityö limittyvät vahvasti toisiinsa. Omassa tutkimuksessani käytän kertomusta ja tarinaa synonyymeinä, vaikka kirjallisuudentutkimuksessa nämä erotetaan toisistaan.

7.1 Narratiivinen identiteettityö

Sosiaalisten toimintojen sekä tarinoiden vuorovaikutuksessa identiteettejä muovataan jatkuvasti uudelleen, siksi narratiivisuus nähdään mielen tärkeimpänä ja ensisijaisimpana työkaluna. (Heikkinen 2002, 13–18.) Ymmärrämme itsemme kertomusten kautta ja rakennamme identiteettimme muuttuvien tarinoiden välityksellä ja siten myös tieto itsestämme ja maailmastamme rakentuu (Heikkinen. 2010, 145–147). Tietäminen on silloin ajan, paikan ja kontekstisidonnainen. Opinnäytetyötä kirjoittaessani olen luonut uusia merkityksiä eletystä elämästäni ja kokemuksestani. Anna Liisa Karjalainen (2019, 103-104, 120) toteaa, että omasta elämästä, tapahtumista ja kokemuksista kertominen on *identiteettityötä*, koska kirjoittamalla itsestään ja elämästään pyritään tavoittelemaan elämän ja itsen ymmärrystä ja luodaan psyykkiselle hyvinvoinnille tärkeitä jatkuvuuden tunteita. *Omaelämäkerrallinen kirjoittaminen* tarkoittaa tapaa, jolla kirjoittaja itse muistelee, kuvaa tai kirjoittaa omasta elämästään yksittäisiä tapahtumia tai luo kokonaiskuvaa koetusta ja eletystä. Karjalainen tähdentää, että tietyt elämän taitekohdat ja tapahtumat, kuten menetykset tai kriisit voimistavat pohdintoja elämästä, itsestä ja tulevaisuuden visioista. Hän näkee myös, että omasta elämästä ja kokemuksista kertominen liittyy olennaisena osana ihmisenä olemiseen ja siihen liittyvä identiteettityö jatkuu läpi elämän. Identiteettityö tarkoittaa oman sisäisen maailman muovaamista tai uudelleen rakentamista suhteessa itseen, ympäristöön ja myös ammattiin (Mahlakaarto 2010, 182). Identiteettityöhön kuuluu oman elämän pohdintaa, joka nähdään kuuluvan ihmisyyden kokemukseen. Itsestä ja elämästä kertominen rakentaa minuutta, siksi narratiivisuutta voidaan pitää sekä henkilökohtaisen että myös ammatilliseen kasvun välineenä ja tutkimusmetodina. (Syrjälä 2007, 230.)

7.2 Sisäinen tarina

Tutkimukseni pohjautuu Vilma Hännisen käyttämään sisäisen tarinan käsitteeseen ja *tarinalliseen ajatteluun* eli siihen, miten ihminen tulkitsee elämäänsä narratiivisesti (Hänninen 2000, 19). Sisäinen tarina ei ole selkeästi rajattu empiirinen kokonaisuus. Hänninen käyttää sisäisen tarinan käsitettä jäsentämään elämän merkityksellisyyden kokemuksen muodostumista. *Sisäisellä tarinalla* Hänninen viittaa ihmisen mielen-sisäiseen maailmaan, jossa yksilö lähestyy elämäänsä tarinallisten merkitysten kautta. (Hänninen 2000, 20, 48.) Hännisen käyttämän sisäisen tarinan käsitteen taustalla on Lev Vygotskin (1896–1934) ajatukset ihmisen tietoisuuden kehittymisestä, jonka keskeisin ajatus on, että ihmisen psyykkisten prosessien alkuperä juontuu kulttuurista.

Sisäisen tarinan käsite juontuu Vygotskin *sisäisen puheen* käsitteestä, jolla hän tarkoittaa itselle kerrottua äänetöntä puhetta, joka versooa ihmisen ja kulttuurin vuorovaikutuksesta (Hänninen 2002, 21–30). Ulkoisen puheen eli tarinan tai kertomuksen jakamisella on kommunikatiivinen funktio (Hänninen 2002, 48). Ihmisen elämä koostuu tarinoista ja siksi sisäinen tarina on jatkuva luova prosessi, jossa monet tarinat limittyvät toisiinsa (Hänninen 2000, 21). *Tarina* on ajallinen kokonaisuus, joka koostuu alusta, keskikohdasta ja lopusta, kun taas kertomuksen käsitteellä viitataan tarinalliseen esitykseen merkkien muodossa ja se voi koostua useasta tarinasta (Hänninen 2000, 20). *Kertomus* on sisäisen tarinan kautta muokkautuvien elämäntapahtumien tulkintaa ja sen esittämistä puhuttuna, kirjoitettuna tai kuvien muodossa. Yksittäinen tarina ei ole kokonainen sisäisen tarinan ilmentymä, vaan katkelma siitä. Tapahtumat kytkeytyvät tarinassa myös toisiinsa syinä ja seurauksina. (Hänninen 2010, 162.) Sisäinen tarina tulkitsee elämäntilanteita, elämänmuutoksia ja tapahtumia nykyhetkessä yksilön kokemushistoriansa valossa (Hänninen 2000, 58). Anttilan (2006, 226) mukaan kertomukset tekevät ymmärrettäväksi yksilöllisiä kokemuksia, sitä, miten ihmiset kokevat ympäröivää maailmaa. Siten tarinan rakentumista pidetään luovana ja kulttuuriin sidottuna kokemuksena (Hänninen 2002, 13–15.) Sisäisen tarinan muuttaminen ulkoiseksi kertomukseksi vaatii ajatusten muuttamista merkitykseksi ja näiden merkitysten ilmaisemista verbaalisesti tai esimerkiksi taideteoksilla. (Hänninen 2000, 49.) Juuri tähän viimeksi mainittuun opinnäytetyöni keskittyy.

7.3 Tarinallisen kiertokulun teoria

Tarinallisen kiertokulun teoria on systematisoitu käsitys siitä, kuinka sisäinen tarina, kerronta ja elämä nivoutuvat toisiinsa (Hänninen 2002, 15). Ihmisen minuuden tarinalliseen rakentumiseen vaikuttavat monet asiat, kuten kokemukselliset, vuorovaikutukselliset, kulttuuriset ja situationaaliset tekijät. Lauri Rauhalan (1993, 43–44) situationaalisuuden käsite sisältää ihmisen jatkuvasti muuttuvan elämäntilanteen kokonaisuudessa. Tarinallisessa kiertokulun mallissa tuodaan esille *sosiaalisen tarinavarannon* käsite, josta jatkuvasti ammennetaan ja johon tuotetaan tarinoita. Siihen sisältyvät kaikki ne kulttuuriset kertomukset ja tarinat, joita ihmiset kohtaavat elämänsä aikana sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Jotkut niistä unohtuvat ja jotkut niistä muodostavat henkilökohtaisen tarinavarannon. Tarinallisen kiertokulun prosessissa sosiaaliset rakenteet, ihmisten situaatiot ja sosiaalinen tarinavaranto ovat kytköksissä toisiinsa. Tarinallinen kiertokulku rakentuu historiasta ja se myös tuottaa sitä (Hänninen 2002, 21–23.)

Tarinallisen kiertokulun teoria kulkee opinnäytetyössäni kokemuksen tarkastelun taustalla vaikuttavana tieteenfilosofiana ja väljänä metodologisena kehyksenä, jota käytän soveltaen. Kiinnostukseni kohdistuu sisäisen tarinan ilmenemiseen kokemuksen jäsentäjänä (Hänninen 2000, 62–63). Näin ollen taideteokseni voidaan nähdä historiallisina tulkinnallisina elämäntarinallisina kertomuksina. Identiteettityöni tavoitteena on pyrkiä luomaan taiteen avulla kokemuksestani merkityksellistä kokonaistarinaa. Taiteellisin keinoin elämäntarinansa näkyväksi tekeminen voi olla kokijalle hyvin tärkeä, koska taideteoksessa kokemus saa muodon ja se heijastuu itselle takaisin katsottavaksi, tulkittavaksi ja ymmärrettäväksi. Tällainen taideteoksen kautta tapahtuva ihmisen sisäisen ja ulkoisen maailman välinen liike voi rakentaa uudelleen ymmärrystä maailmasta sekä itsestä. Tämä edestakainen liike ei kuitenkaan ole selvärajainen. (Sava & Katainen 2004, 27–31.) Taiteellisen prosessin aikana olen kirjoittanut myös haikuja, jotka ovat tukeneet kokemustani. Nykyaikaisessa kielellinen ja kuvallinen ilmaisu eivät toimi toisiaan poissulkevin vaan rinnakkaisina, toisiaan tukevin kerronnan muotoina, vaikka kuvallisessa tarinankerronnassa puuttuu tarinan käsitteeseen kuuluva juoni (Sava & Katainen 2004, 32.)

8 ESIYMMÄRRYS

Kokemuksen tutkiminen on tulkinnallinen ilmiö, johon liitetään hermeneuttisen kehän käsite ja Heideggerin oppilaan Gadamerin (1900–2002) kehittämä esiymmärryksen (tai ennakkoluulon) käsite, joka ohjaa tulkinnan tekemistä (Anttila 2006, 554–555). Tuon tässä luvussa esille tutkimukseni taustalla vaikuttaneita oletuksia, jotka ovat tavalla tai toisella vaikuttaneet kokemukseeni. Uskon, että ihminen omaksuu asioita parhaiten itse kokemalla ja tekemällä, siksi kokemuksellisuus on minulle tärkeä. Kunniotan ihmisen yksilöllisyyttä ja ajattelen, että jokainen ihminen ja hänen kokemuksensa on ainutkertainen, kukaan toinen ei voi kokea juuri samalla tavalla kuin joku toinen, vaikka tilanne olisikin sama kaikille. Olen omaksunut myös konstruktivistisen ajattelun ihmisen tavasta konstruoida aiemman tiedon pohjalle uutta tietoa ja rakentaa ymmärrystä elämästä palapelin tavoin (ks. Anttila 2006, 580). Koska halusin olla avoin uudelle kokemukselle, en pitänyt tarpeelliseksi ennen matkaa juurikaan tutustua kohteeseen muuten kuin katsomalla kuvia netistä. Nettikuvien perusteella minulla oli vahva käsitys puhtaan luonnon sylissä sijaitsevasta syrjäisestä paikasta, jossa asuu omalaatuista väkeä, jonka elämänkerrallinen ulottuvuus kiinnittyy vahvasti siihen paikkaan ja paikka heihin. Saaren kansa, jolla on oma kulttuuri, omat tavat, kertomukset, murrekieli ja tarina. Uskoin myös, että saarelle on tyypillistä perinteinen matala-struktuurinen ruokokattoinen rakennustapa, jota modernit betoniset kerrostalonäkymät eivät ole ehtineet syrjäyttää. Tämän uskomus tuli sittemmin paikkaan tutustuessani kumotuksi.

Hylkäsin myös suunnitelmallisuuden minulle vahvasti ominaisena piirteenä, sillä halusin heittäytyä uuteen tuntemattomaan kokemukseen toimimalla nyt päinvastaisesti kuin olin tottunut. Spontaanisuus, heittäytymien, avoimuus, läsnäolo ja kokemuksellisuus olivat väljänä viitekehyksenä matkalle lähtiessäni. Ennen matkaa tiedostin välillä häiritsevän selkeästi kokemukseni liittyvän omaan opinnäytetyöhön, mutta onnistuin siirtämän tämän kahlitsevan ajatuksen taka-alalle heittäytymällä avoimella mielellä turistin tavoin uteliaana ihmettelyyn ja seikkailuun.

9 MATKALLA KOTIIN

9.1 Hiidenmaa pähkinäkuoressa

Hiidenmaa on Viron toiseksi suurin saari ja se sijaitsee Viron länsirannikolla, Saarenmaan pohjoispuolella. Saarella asuu noin 9600 ihmistä ja sen pinta-ala on hieman alle 1000 neliökilometriä. Asutus on keskittynyt rannan tuntumaan, koska keskiosa on melko soista aluetta. Hiidenmaan maakuntia oli ennen kuntauudistusta neljä: Emmaste, Käina, Pühalepa ja Hiiu, joka koostui Kärđlan ja Kõrgessaaren kunnasta. Vuoden 2017 kuntauudistuksen jälkeen on vain yksi Hiidenmaan kunta. Saaren ainut kaupunki Kärđla on myös pääkaupunki ja se sijaitsee saaren pohjoisessa osassa. Neuvostovuosina Hiidenmaa oli sotilaallisesti tärkeän sijaintinsa vuoksi lähes kokonaan suljettu alue, johon ei virolaisilla, saati ulkomaalaisilla ollut juuri asiaa. (Paasikivi 2005.) ”Hiidenmaa on vieläkin melko tuntematon paikka, sillä siinä, missä Saarenmaalle tulvi kesällä turisteja, uinuvat Hiidenmaan pikkukylät lähes omissa rauhassaan. Paikalliset suhtautuvat turismiin ristiriitaisesti. Toisaalta turisteja toivotaan, sillä matkailusta alkaa tulla tärkeä elinkeino, mutta oman kotisaaren ei kuitenkaan haluta muuttuvan Saarenmaan kaltaiseksi turistipyödykseksi”. (Larjo 2017.) Unelias Hiidenmaa soveltuu luonnonrauhaa ja kiireettömyyttä kaipaaville, ostosparatiisia tai vilkasta yöelämää etsivälle tämä ei ole oikea paikka.

Paasikivi (2005) kirjoittaa Turun Sanomissa, että Hiidenmaa on rauhan ja hiljaisuuden tyyssija ja viittaa siihen, että saaren pääkaupunki Kärđla on monena vuotena valittu Viron turvallisimmaksi kaupungiksi. Hiidenmaan valtteina hän näkee meren, metsän, luonnonrauhan ja verkkaisuuden. Matkailun osuus Hiidenmaan taloudesta on vain muutama prosentti, joten matkailupalveluissa on vielä kehittämisen varaa. Hiidenmaan omintakeisimpiin nähtävyyksiin kuuluu saaren eteläosassa sijaitseva Vaemlan vanha villatehdas, jonka ”satavuotiaat puolalaiset villantyöstölaitteet jyskyttävät yhä Hiidenmaan lampaiden villasta lankaa. Konerasvalta vahvasti lemuavan tehdassalin masiinoita esitellään yksittäisellekin kulkijalle. Matkailija saa myös korvia huumaavan langankehruunäytöksen neuvostoaikaisella meluisalla kehräyskoneella”. Hiidenmaa tunnetaan myös majakoistaan. Kõpu majakka on 1500-luvulla rakennettu ja se on maailman kolmanneksi vanhin vieläkin toimiva majakka. Satavuotias Tahkunan majakka,

joka sijaitsee saaren pohjoisimmassa kärjessä, on tuotu Hiidenmaalle jopa Pariisista asti. (Paasikivi 2005.)

9.2 Hiidenmaan historian lyhyt oppitunti

Ensimmäinen maininta Hiidenmaasta on jo vuonna 1228 Dageidan saarena. Ruotsalaiset antoivat saarelle nimeksi Dagö. Vuonna 1563 valloittivat ruotsalaiset Hiidenmaan ja alkoi niin sanottu Ruotsin aika. Vuonna 1710 Hiidenmaa liitettiin muun Viron lailla osaksi Venäjän imperiumia ja vuonna 1781 Hiidenmaan ruotsalaiset karkotettiin asumaan Etelä-Ukrainaan. Suuremõisan Kartanossa käynnistettiin vuonna 1829 verkatehdas ja vuotta myöhemmin tehdas muutti pääkaupunkiin Kärdlään. Vuonna 1855 Kärdlan verkatehtaalla aloitti toimintansa sekakuoro ja ensimmäinen Hiidenmaan laulujuhla tapahtui vuonna 1867. Ensimmäinen maaseudun elokuvateatteri avattiin vuonna 1913. Neuvostoliitto miehitti Viron ja myös Hiidenmaan vuonna 1940. Vuotta myöhemmin alkoi Saksan miehitys, jolloin Kärdlan verkatehdas poltettiin ja alkoivat ensimmäiset kyyditykset, jolloin hiidenmaalaisia kyyditettiin eli kuljetettiin väkivallalla Siperiaan, jotta kansa ei uskaltaisi nousta kapinaan Neuvostoliittoa vastaan. Vuonna 1944 Neuvostoliiton joukot miehittivät saaren uudelleen ja toinen kyyditys tapahtui neljä vuotta myöhemmin. Hiidenmaan maakunta palautettiin vuonna 1990 ja vuoden päästä Viro julistautui uudelleen itsenäiseksi. Viimeiset Neuvostoliiton joukot lähtivät saarelta vuonna 1993. (Hiiumaa Turismiliit 2019, 14–15.) Saaren tärkeimpiin elinkeinoihin kuuluvat maatalous, kalastus ja kalanjalostus sekä metsätalous, puunjalostus ja matkailu. Hiidenmaalla sijaitsee myös tunnetun kirjailijan, Aino Kallaksen kesäköti.

Rinne (2019, 4) kutsuu Hiidenmaata ”maanpäälliseksi paratiisiksi” ja samalla varoittaa, että ”jos olet yksi niistä, jotka Hiidenmaa on itse valinnut, silloin ei ole pääsyä. Ehkä tunnet ”sitä jotakin” heti kun jalkapohjasi koskettavat saaren pintaa. Riippumatta siitä, onko sinulla vanhastaan siteitä saaren kanssa, tunnet että sillä on salaisuuksia, mitä se voi sinulle pikkuhiljaa paljastaa. Ja yhtenä päivänä, olipa se kuinka ristiriitaista tai hankalaa tahansa, tiedät, että jäät.”

Hiidenmaalle on myönnetty myös UNESCO:n biosfäärin alueen titteli, koska saaren kansa on kautta aikojen kunnioittanut elinympäristönsä luontoa ja kestävästä kehitystä (Hiiumaa Turismiliit 2019, 36).

9.3 Askel askeleelta lähemmäksi

*”Matkusta kerran vuodessa jonnekin,
missä et ole milloinkaan käynyt” – Dalai Lama*

Dalai Laman ohjetta seuraten tein matkan ihmeelliseen paikkaan. Tämä tutkimus kertoo tästä kokemuksesta. Elämä on seikkailua ja matkantekoa, etsimistä ja löytämistä. Välillä voi olla eksyksissä, silloin haetaan uutta suuntaa, tarkennetaan kompassia elämäntähtäällä ja pysähdytään sisäisyyteen, jolloin ollaan suurten asioiden äärellä. Perimmäisten kysymysten äärellä, sielun syvyyksissä, välillä jopa pelon, levottomuuden, surun ja jännityksen tunteiden vallassa, saattaa avautua syvempi ymmärryksen maailma. Se on aikamatka menneeseen, olevaan ja tulevaan. Jos uskaltaa rohkeasti kurkistella tuntemattomiin paikkoihin ja astua uusia polkuja, voi matkalta löytää kätkeytyjä aarteita ja yllättäviä oivalluksia, odottamattomia kohtaamisia sekä kaivattuja vastauksia ja näin päästä lähemmäksi omaa totuuttaan. Elämänmatkalla luodaan aina tarinaa, jota voi tarkastella mistä kohtaa tahansa. Tämä ei ole valmis pakettimatka, vaan se matka jokaisen on itse tehtävä. Jokainen askel vie lopulta lähemmäksi sitä ydintä, mitä ollaan etsimässä – kohti itseään.

Matkajännitys näkyi jo ennen matkan alkua päiväkirjamerkinnöissäni:

19.8.2019. *Olen nyt päättänyt reissun ajankohdan. Viisi päivää on varsin lyhyt aika, mutta saa luvan riittää. En voi viipyä pidempään, sillä vieraassa paikassa nukkuminen vaatii aina veronsa. Haluan mennä uteliaana uutta kokemusta kohti. Odotan jo matkaa malttamattomana. Yritän kuunnella intuitiotani ja annan sen kuljettaa. Tämä on uutta, sillä suunnittelen yleensä reissuni melko tarkasti etukäteen pystyäkseni hyödyntämään rajoitettua aikaani maksimaalisesti. Nyt luotan spontaaniuteen, avoimuuteen ja läsnäoloon. Jää nähtäväksi, miten se onnistuu. Jännittävää, mitä tuo paikka herättää, mitä nousee pinnalle, millaisia kohtaamisia tapahtuu, mitä saarella on minulle annettavaa,*

miten se ottaa minut vastaan ja mitä se minussa käynnistää? Haluan olla avoin tälle kokemukselle ja tarinoille, mitä tämä paikka haluaa mahdollisesti kertoa. Otan sen elämysmatkailuna kuin turisti, mutta onko se mahdollista, kun tämä paikka on jo nyt ladattu merkityksillä, sillä se ei ole mikä tahansa paikka, tähän paikkaan minulla on veriside. Seikkailu odottaa.

Matkalle on laadittu joustavat ja väljät kehykset, tarkoituksena pyrkiä välittömään kokemukseen, avoimeen kohtaamiseen ja läsnäoloon. Samalla ilmenee ennakkokäsityksiä ja epäillään välittömyyden pyrkimyksen toteutumista, koska paikka on muuttunut jo ennen matkaa merkitykselliseksi. Myös suunnitelmallisuudesta luopuminen näytti herättävän epäilyksiä, mutta siihen on silti uskallettu altistua. Saari merkitsi muistoa edesmenneestä isästäni sekä menneistä sukupolvista. Siihen linkittyvä muistelu eli aikaulottuvuus sekä tunteet vaikuttivat havainnoinnin lisäksi paikan kokemiseen, että paikkaan kiintymiseen. Tästä syystä paikkaan oli ladattu merkityksiä jo ennen matkaa. Karjalaisen (1997, 235) mukaan muistojen kautta olemme yhteydessä paikkoihin ja tunteet tekevät jostakin paikasta merkityksellisen. Topobiografiassa nykyisyys on se ajan ja paikan suhde, joka on menneen ja tulevan leikkauspiste.

29.8.2019. Olin vihdoin perillä – laskin matkalaukkuni maahan, esi-isieni synnyinseudulle. Seisoin tovin. Lempeä loppukesän tuuli tuiversi hiuksissani, suljin silmäni ja hengitin syvään. Täällä minä nyt olen – Hiidenmaalla, meren ympäröimällä pienellä saarella, esivanhempieni synnyinseudulla. Olen iloinen, että olen vihdoin tekemässä matkaa juurilleni. En vielä tiedä, mitä odottaa, mutta jotakin selittämätöntä iski jostakin syvältä tajuntaani – saaren hiljaisuus ja rauha tervehtivät minua, mantereen asukia. Syvä rauha vyöryi sisimpääni. Tunsin, kuinka olin astunut toiseen aikavyöhykkeeseen. Tämä merkillinen saari kutsui minua. Olin tullut Kotiin.

Saapumisiltana kirjoitin ensimmäisen haikuni:

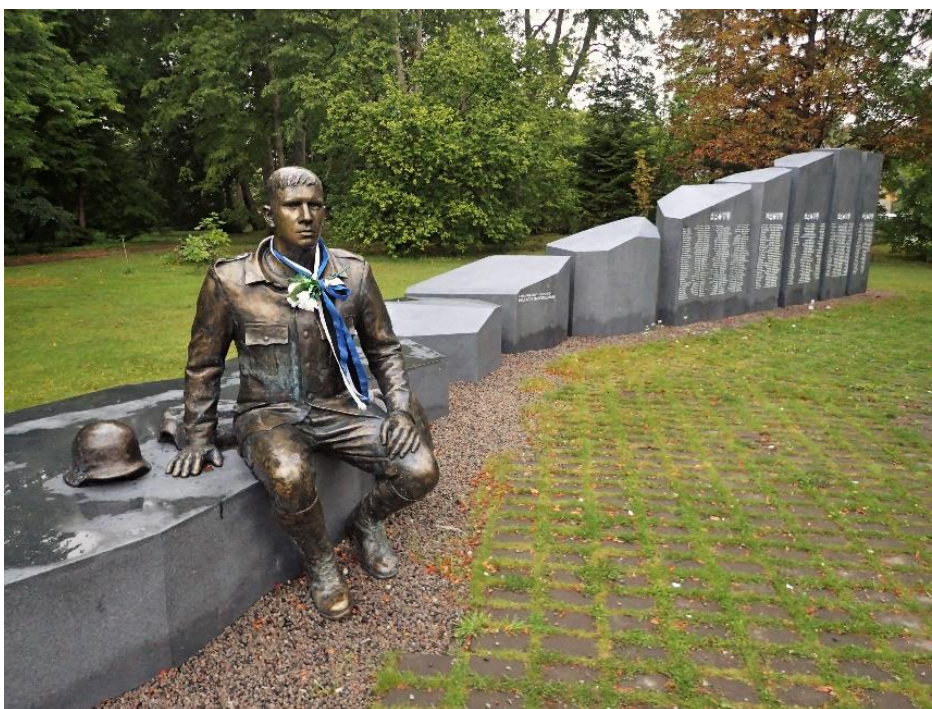
Salapärane (Salaperäinen)

muinasjutuline saar (tarunhohtoinen saari)

räägib minuga (kuiskaa minulle)

Ensimmäinen kosketukseni paikkaan linkittyi sielua hivelevään selittämättömään hiljaisuuteen ja rauhaan. Tämä vahvasti virinnyt tunne on kirvoittanut ilmaisemaan kokemustani myös sanataiteen avulla, jossa paikka näyttäytyy salaperäisenä, jopa tarunhoitoisena ilmiönä. Rivien välistä voi silti aistia jännitystä ja odottavaa asennetta tulevaa kohtaan. Saarelle saapuminen oli huikea kokemus, tunne siitä, että ikään kuin pitkään eksyksissä olleena olisin vihdoinkin löytänyt polkuni kotiin. Tietyn paikan voi tuntea heti omakseen, jolloin syntyy paikan taju tai kodin tuntu (Tuan 2006, 15). Siinä oli jotain pyhää. Myöhemmin, paikkaan tutustuessani käsitin, että tämä merkillinen pysähtyneisyyden, rauhallisuuden ja hiljaisuuden kokemus, joka valtasi minut heti saarelle saapuessani, olikin tälle paikalle tunnusomaista.

9.4 Merkityksellinen paikka

Kuva 1. Toisessa maailmansodassa kaatuneiden muistomerkki. 30.8.2019

Tekijänä kuvanveistäjä Elo Liiv

30.8.2019. *Tässä vehreässä paikassa voi aistia sielua hivelevää rauhaa ja vaikka olen saarella ensimmäistä kertaa, koen, että täällä on hyvin kotoisa tunne. Siinä on jotakin hyvin tuttua, mutta samalla myös vierasta. En alkuun edes huomannut kirkon lähellä sijaitsevaa vaikuttavaa monumenttia (Kuva 1). Lähempi tarkastelu osoitti, että se oli*

pystytetty toisessa maailmansodassa kaatuneiden hiidenmaalaisten kunniaksi. Tämä moniosainen muistomerkki sisälsi taidokkaasti toteutetun pronssipatsaan lisäksi myös pitkänomaisen tummanpuhuvan muistoseinän, johon oli kaiverrettu tiheässä rivistössä sodassa kaatuneitten nimiä. Näiden nimien joukossa saattoi olla myös isäni sukuun kuuluvia sotamiehiä. Muistan hämärästi mummoni kertomia tarinoita sota-ajasta. Miten monet vaimot menettivätkään miehensä, miten monet tyttäret ja pojat isänsä ja veljensä. Isosisääni en ole koskaan tavannut, sillä hän oli yksi monista, nuorena miehenä hukkuneista. Menneet sukupolvet – minun juureni. Mikä oli heidän elämäntarinansa? Ilmassa oli sateen tuoksua. Taivas tummui ja hiljalleen alkoi tihuttaa. Taivas itki kanssani. Vanhat puut vaan kuiskasivat hiljaa. Hetki oli harras. Ajan sillalla menneisyys kohtasi nykyisyyden.

*Eilne mälestus (Muistojen virta)
sillutab tulevikku (sillanrakentajana)
tänases hetkes (eilen ja tänään)*

Tämä paikkakokemus sekä sen inspiroima haikumittainen runo toimivat myöhemmin matkan jälkeen valmistetun *Ajan sillalla* -tekstiilireliefin (Kuva 11) sekä *Elämänpöytä* -teoksen (Kuva 10) inspiraationa ja innoittajana, joista kerron lähemmin luvussa *Puhuttelevien taideteosten äärellä*. Päiväkirjamerkinnöistä voidaan huomata, kuinka samana iltana käynnistyivät myös etniseen taustaani liittyvät pohdinnat, josta seuraava päiväkirjaotteeni kertoo.

Olen nyt esivanhempieni saarella, mutta tekeekö se minusta hiidenmaalaisen? Kuulun siihen sukupolveen, jolle on ominaista juurettomuus, tunne, ettei kuulu oikein minnekään. Ohutjuurisuus johtuu sukupolvisuhteiden katkeamisesta. Syynä voivat olla elämäni aikana tapahtuneet monet muutot ja maantieteellinen etäisyys, eläminen kahden kulttuurin vaikutuspiirissa, vaikka se on samalla ollut myös suuri rikkaus. Vaikka minulla onkin verisiteitä tänne, kuulunko hiidenmaalaisten joukkoon vai olenko sittenkin ulkopuolinen, urbaani kaupunkilainen, mantereen maakrapu vai jopa vieras, ulkomaalainen? Mutta kuuluaan yhteisöön, tarvitaan osallistumisen kokemusta ja sitä minulla ei ole. Minulla ei ole henkilökohtaista historiaa suhteessa tähän paikkaan, mutta yhteisiä arvoja löytyy, kuten kotimaa, kieli ja luontosuhde, siksi koen olevani

*osittain sisäpuolinen ja osittain ulkopuolinen. Halun tutustua tähän paikkaan, selvittääkseni mitä se minulle merkitsee ja voinko tai haluanko olla vastaisuudessa osa tätä paikkaa? Mitä hiidenmaalainen ajattelee ulkomaalla asuvasta kaupunkilaisesta, jonka sukujuuret ovat tällä saarella? Toivottavatko tervetulleeksi omiensa joukkoon vai suh-
tautuvatko varauksella kuin ulkomaalaiseen turistiin? Kuin vanhan tapettikerroksen
alta paljastuu yhä enemmän mieltä askarruttavia kysymyksiä.*

Hiljaisuudessa

hämärän rajamailla

vastauksetta kysymykset

avaavat polkuja sisäisyyteen

Kokemukseen sisältyi selvästi emotionaalista latausta. Hännisen (2000, 69) mukaan emotiot eivät välttämättä perustu suoraan havaintoihin vaan tilannetta koskevaan tulkintaan, jolloin ne eivät niinkään heijasta sen hetken tilannetta, vaan ne viriävät menneisyyden muistoista tai tulevaisuuden näkymistä. Vierauden ja tuttuuden kautta on pohdittu yhteisöön kuulumiseen liittyviä haasteita. Asuinpaikat ja identiteetti muokkaavat minuutta, joka ilmenee tässä kaupunkilaisuuden ja maalaisuuden vastakkaisasettelulla. Tätä kautta tulee esille ympäristön ja yksilön vuorovaikutuksellinen luonne, jolloin paikkojen ominaisuuksilla on ollut vaikutusta identiteettiin. Paikkaidentiteetti voi siten rakentaa tai estää osallisuuden tunteen muodostumista. Tuan (1974, 63) selventääkin, että satunnaisesti paikassa vierailevan ihmisen suhde paikkaan on vakituisten asukkaiden paikkasuhteeseen verrattuna erilainen. Oleelliseksi nousee silloin ajallinen jatkuvuus ja aktiivinen toimijuus yhteisössä, joka vahvistaa osallisuuden tunnetta ja kulttuurista identiteettiä. Osallisuuden kokemuksen saavuttaminen ovat tärkeitä jokaiselle ihmiselle ja juuri tätä minäkin kaipasin.

Tiuraniemen (1993, 26, 30) mukaan ihminen hahmottaa minuuttaan toisten ihmisten kautta, sillä ryhmään kuulumisen kumpuaa ihmisen perustarpeista vaikuttaen yksilön itsearvostukseen. Myös Mustosen (2001, 120-122, 132) yhtenevä näkökanta on, että sosiaalisen ympäristön tulkinnan ja ryhmiin samaistumisen kautta rakennetaan identiteettiä. Sava ja Katainen (2004, 22, 23) puolestaan lisäävät, että identiteetit ovat muuttuvia ja muokattavissa. Heille identiteetti näyttäytyvät samana pysymisen ja muuttu-

misen suhdetta jäsentävänä itseilmaisuna, jonka kautta tuodaan näkyväksi omaa kokemusta itsestään ihmisenä sekä kuulumisena johonkin kulttuuriin sekä yhteisöön. He näkevät Tiuraniemen tavoin, että yksilölliset ja kulttuuriset identiteetit muokkautuvat historiallisissa ja sosiaalisissa suhteissa toisiin ihmisiin ja ympäristöön.

Vastauksen minua askarruttaneisiin heimoon kuulumisen kysymyksiini sain jutellesani saarella muutaman paikallisen kanssa. Kun selvisi, että sukujuureni ovat saarella, minut otettiin hyvin lämpimästi vastaan ja toivotettiin tervetulleeksi Hiidenmaalle. Hiidenmaalaisuuteen tarvitaan mielestäni kuitenkin muutakin kuin sukujuuria saarella. Mielestäni se edellyttää henkilökohtaista suhdetta paikkaan eli fyysistä osallistumisen ja osallisuuden kokemusta, joka minulta puuttui. Paikkoihin kiinnittyminen tapahtuu syvemmin paikassa elämällä ja siellä toimimalla näin juurtuen ja heimoon samaistuen. Hiidenmaa oli tähän asti minulle eräänlainen epäpaikka, mielikuvituspaikka, joka oli nyt tullut fyysiseksi todellisuudeksi. Tätä idulla olevaa paikkaidentiteettiä ja osallistumisen kokemusta olin osaltani tällä tutkimusmatkallani luomassa ja kehittämässä.

9.5 Luovuuden herättelyä ja spontaanisti toteutettuja ideoita Hiidenmaalla

Tutkimukseni lähtökohtana oli tietty paikka. Kentällä pyrin avoimuuteen ja läsnäoloon heittäytymällä hetkeen. Kokeilin spontaanisti heränneitä ideoitani rakentamalla paikkasuhdetta ympäristö- ja maataiteen kautta (Kuvat 2–8). Kaikilla kentällä toteutetuilla teoksillani oli selvä yhteys ympäristöön, paikkaan ja aikaan. Tuon tässä luvussa esille muutamia itselleni merkityksellisimpiä teoksiani, joihin olen liittänyt myös omakoh- taisen tulkinnan.

Kuva 2. *Kyynelehtivä kivi*, liitu luonnonkivelle, 31.8.2019

Kyynelehtivä kivi -teokseen (Kuva 2) olen piirtänyt valkoisella liidulla pisaroita. Kiveen uurretut halkeamat näyttivät pitkiltä haavoilta ja teoksen symboliikka oli puhutteleva. Se linkittyi haavoittuvuuden teemaan, joka kulkeutui myös näyttelyteoksiini. Olihan saarella melko synkkä menneisyys ja siihen liittyi monia surullisia tarinoita.

Kivet ovat aina kiehtoneet minua. Jokaisesta asuinpaikastani olen löytänyt itselleni sopivan kivenlohkareen tai kallion, josta on tullut meditatiivinen voimapaikkani. Sellaisessa paikassa olen voinut tuntea sisäistä rauhaa ja erityisen syvää yhteyttä luontoon. Kivi symboloi jotain pysyvää, lujaa ja muuttumatonta, ehkä siksi se on myös kuolemattomuuden symboli. Monet alkuperäiskansat uskovat pyhiin kiviin tai kallioihin, joissa on oletettu olevan kätkeytyä henki. Niiden uskotaan olevan kätkeytyä henkiporteja toiseen maailmaan. Tämä uskomus on universaali (Pentikäinen & Miettinen 2003, 73, 79). Luonnonkivet kulkevat myös näyttelyteoksissani installaatioina, jonne on kirjoitettu prosessissa syntyneitä runojani.

Kuva 3. Maataideteos *Connections*, hiekka, kynttilät, 2.9.2019

Kymmenen palavaa kynttilää ja ihmishahmoja sisältävä maataideteos *Connections* (Kuva 3) on toteutettu rantahiekasta ja se on toiminut myöhemmin yhtenä inspiraatiolähteenä *Elämäkirja* -teoksen (Kuva 10) toteuttamisessa.

Tässä maataideteoksessa on läsnä nykyisyys, mennyt ja tuleva. Teoksessa ympyrä ei ole sulkeutunut, sillä linkki sukupolvien välillä voi katketa. Luon teoksen kautta symbolista yhteyttä menneisiin sukupolviin ja hahmotan myös omia ääriviivojani uudelleen. Auringonlaskun jälkeen sytytetyt kynttilät toivat teokseen hartautta ja oman puhuttelevan lisänsä. Ympyrä muotona kulkeutuu monissa teoksissani. Se on henkisyyden symboli. Tämä on ollut henkinen matka, jonka vaikutukset tulevat jatkumaan myös tulevaan.

Kuva 4. *Ajan virrassa*, paperiveneet meressä, kynttilä, 2.9.2019

Ajan virrassa -teoksen (Kuva 4) keskellä palaa kynttilä ja meressä kelluvat paperiveneet ovat taiteltu paikallisesta Hiidenmaan Lehdestä (viroksi: Hiiu Leht). Teos on tehty viimeisenä iltana saarella ollessani ja se on symbolinen hyvästijättö minulle tärkeälle paikalle sekä niille kymmenelle edesmenneelle sukupolvelle, joiden koti tämä saari on vuosisatojen aikana ollut. Saari, jossa en ollut ikinä ennen käynyt kantaa sukuni historiaa. Vuosien saatossa yhteys tähän historialliseen paikkaan on erilaisten elämän tuomien sattumien takia katkennut ja nyt se on jälleen löytynyt. Teoksen kautta pohdin ajan, luopumisen, läsnä- ja poissaolon, lähtemisen ja saapumisen teemoja. Tämä teos on myös toiminut inspiraationa matkan jälkeen valmistuneelle *Ajan sillalla* -tekstiili-teokselle (Kuva 11).

Tässä yhteydessä esittelen kuvakatselmuksen (Kuvat 5–8) myös muista Hiidenmaalla toteutetuista ideoistani ja kokeiluistani, jotka ovat myöhemmin toimineet soveltaen näyttelyteoksieni inspiraatiolähteenä.

Kuva 5. Pesä. Liitupiiirros kivelle.

Kuva 6. Rantakiville kiinnitettyjä haikujani, ohikulkijoille löydettäväksi.

Kuva 7. *Muistipaikat*. Kaisloista ja pikkukivistä rakennettu jana rannalla.

Kuva 8. *Ken etsii, se löytää*. Maataidetta rantahiekasta.

Ympäristötaide on paikkasidonnaisen taiteen muoto, joka on luontoon tai kulttuuriympäristöön tehty taideteos, prosessi tai yksittäinen tapahtuma. Ympäristötaide ja paikkasidonnainen taide ovat syntyneet 1960- ja 1970-lukujen kriittisten kuvataidesuuntausten piirissä. (Tieteen termipankki 2020a.) *Maataide* on luonnon ehdoilla ja luonnonmaisemaan tehty taideteos, jossa teoksen tekemiseen on käytetty ympäristöstä ja luonnosta löytyvää materiaalia. (Tieteen termipankki 2020b.) Maa- ja ympäristötaide korostavat ihmisen ja ympäristön suhdetta ja siihen sisältyy yleensä myös ekologinen ja ajallinen ulottuvuus, sillä teokset ovat usein luonnon prosessien vaikutuksesta muuttuvia ja katoavia.

Maataiteella voidaan nähdä olevan myös yhtymäkohtia alkuperäiskulttuurien taiteeseen, jossa korostuu ihmisen ja luonnon välinen vahva sidos. Maataideteos ilmentää tekijän läsnäoloa paikassa ja kertoo taiteilijan tavasta merkityksellistää paikka kehollisuuden ja mielellisen yhteyden kautta, jolloin toiminnallisessa prosessissa saattaa näkyä jopa rituaalisuuden piirteitä. (Saikkonen 2020b.) Maa- ja ympäristöteoksia (Kuvat 2–8) toteuttaessani koin vastaavaa rituaalisuuden kokemusta, joka oli vahvasti läsnä ja teki kokemuksestani vieläkin intensiivisemmän ja syvemmän. Tätä teoksieni kautta välittyvää ajan, historian ja ympäristön yhteen kietoutumisen tilaa voisi kuvailla väkeväksi pyhän kohtaamisen paikaksi, jossa mennyt, oleva ja tuleva yhdistyivät.

Kiiirettömyys loi mahdollisuuden läsnäoloon, olemiseen ja ihmettelyyn. Sellainen tila loi edellytykset spontaaneille kokeiluille, jossa luovuudelle ja leikille antautuminen toivat iloa ja samalla johdattivat sisäisyydestä nousevien tärkeiden teemojen äärelle, jotka toimivat myöhemmin toteutettujen näyttelytöiden lähtökohtina.

Innostuin valtavasti taiteellisesta työskentelystäni saarella ja tunsin olevani yhtä paikan kanssa, jolloin ajan taju hävisi ja heittäytyminen spontaaniin toimintaan oli vapauttavaa. Tuntui voimauttavalta olla yhteydessä maahan ja luontoon, siihen sisältyi jotain aitoa, alkukantaista. Maa- ja ympäristötaiteeseen linkittyvät kokeiluni toimivat koko taiteellisen prosessin käynnistäjänä.

10 IDEASTA TOTEUTUKSEEN

Taiteellisessa työssäni haen selkeyttä ja rytmiä, siksi pyrin usein visuaaliseen pelkistämiseen. Minulla on voimakas esteettisyyden tarve, joka näkyy myös teoksissani. Muiden taiteilijoiden joukossa olen myös aina ihaillut koristeellisuutta, värikylläisyyttä ja sommittelua korostavaa Matissea, jonka veroista dekoratiivista koloristia ei Deweyn mukaan (2010, 159) löydy nykytaiteilijoiden joukosta. Hänen töilleen on myös ominaista clarté eli selkeys (Dewey 2010, 159), joka on myös tunnistettava laatu omilla teoksissani. Kauneus kuuluu estetiikan pääteemoihin ja esteettisessä katselutavassa huomio keskittyy teoksissani kokonaisuuteen, joka muodostuu toisiinsa vaikuttavista osista. Työssäni olen avoin erilaisille taidemuodoille ja pyrin teoksieni toteutamisessa käyttämään mahdollisuuksien mukaan myös kierrätysmateriaaleja. Keskeinen tekemiseni lähtökohta on oma henkilökohtainen kokemukseni. Vaikka teokseni ovat henkilökohtaisella tasolla symbolisesti latautuneita, on pyrkimykseni luoda avoimia mielen tiloja, joita kuka tahansa voi tulkita omasta tilanteestaan ja mielen maisemasta käsin. Taideteokseni voidaan nähdä eletyn elämän, sisäisen tarinan ja koetun kokemuksen visuaalisena kertomuksena. ”Kysymyksessä on kuviksi esineellistynyt muisti ja kuviksi puettut muistomerkit, jotka ovat keskeisten tapahtumien muistitallenteita” (Kuusamo, Kontturi, Markkula & Sihvonen 2014, 84).

Materiaaleihin liittyi myös intuitiivisia ilmaisullisia impulsseja, jotka saattoivat sysätä prosessin uusille urille. Esimerkiksi kierrätyksestä löytämäni lasilaatikot innostivat kokeilemaan lasille maalaamisen tekniikkaa. Kokeilevalla ilmaisulla olen pyrkinyt etsimään sopivaa ilmaisukieltä. Näyttelyyn valmistui yhteensä 15 työtä ja osa näyttelykokonaisuuksista koostuu useasta teoksesta, joten käytännössä valmistuneita teoksia on enemmän. Kollaasimainen näyttely tulee koostumaan monipuolisesti erilaisella tekniikalla toteutetuista teoksista, kuten veistoksista, akryylimaalauksista, vaneri- sekä tekstiilireliefeistä sekä muutamasta installaatiosta. Teoksissa on käytetty materiaaleina huopaa, villalankaa, keraamista massaa, puuta, lasia, paperia ja mukana on myös muutamia ready-made tuotteita. Halusin myös materiaalivalinnoilla tuoda esiin saarella kokemaani meditatiivisen hiljaisuuden kokemusta, joka näkyy materiaalipohdinnoissani seuraavassa päiväkirjaotteessa.

10.9.2019. Hiidenmaan rauhallisuus on tila, johon haluan aina palata. Tätä hiljaisuuden tilaa voi kuvailla meditatiiviseksi zen-kokemukseksi. Haluan teoksistani välittyvän samaa yksinkertaisuutta, läsnäoloa ja meditatiivista tunnelmaa, mitä koin monesti saarella ollessani. Nyt ei vanerin työstäminen tule kysymykseen, sillä sahan melu ja hiontakoneen äänet eivät tue kokemustani. Mikä sopisi hiljaiseen meditatiiviseen työkentelyyn ja olisi monipuolinen sekä helposti eri muotoon muokattava materiaali?

13.9.2019. Ongelmaani on löytynyt ratkaisu. Löysin teollisen huovan jämiä kirpparilta, ne tuntuivat heti vastaavan tarpeitani. Hiidenmaalla on aina käytetty huopatuotteita, onpa siellä oma villa- ja verkatehdaskin, joten tekstiilinä se linkittyy hyvin sekä Hiidenmaan kulttuurishistorialliseen että myös käsityöperinteeseen, sillä aion työstää sitä perinteisin käsityömenetelmin, ompelemalla ja kirjomalla. Tekstiilin käyttäminen teoksieni materiaalina on minulle uutta, mutta juuri sen takia tämä on myös innostava ja sopii siksi tämän kokemuksen jatkumoksi tuoden siihen aivan uuden ulottuvuuden.

Materiaalin valinta oli tärkeä, koska halusin sen olevan yhteydessä itselleni merkitykselliseen paikkaan. Sava & Katainen (2004, 33) toteavatkin, että materiaalien merkitys korostuu eri tavalla, kun on kyse tarinallisuudesta ja se on sidoksissa henkilökohtaiseen historiaan.

Suunnitteluun taipuvaisena hahmottelin tulevia näyttelytyöitani paperille nopealla viitteellisellä ääriivialuonnostelulla, mutta teokseni ei juuri koskaan toteutuneet valmiin luonnoksen mukaan, vaan toteuttamisen prosessi eli ja muuttui. Minulle luonnostelu tarkoittaakin visuaalista ajattelua paperilla, joka selventää ajatuksiani ja jonka kautta etsin sopivaa tapaa kokemukseni ilmaisemiseksi. Lopullinen valmistunut teos poikkeaa joskus suurestikin alkuperäisestä luonnoshahmotelmasta ja valmistuessaan se on usein yllätys itsellenikin. Luonnoksissa tietynlainen sisäinen mielikuva toimii assosiaatioketjun alkuasetelmana, mutta ei suoraan valmiin kuvan luonnoksena. Ne ovat apuvälineitä teoksen perusidean hahmottamisessa. Luonnoksilla on olennainen merkitys ideoitteni kehittämisessä. Tässä prosessissa kuvien toteuttamisvaihetta voidaan nähdä sikäli hedelmällisenä toimintana, koska luova prosessi johti usein uusiin ideoihin, jotka oli muistiin merkitsemisen jälkeen sysättävä syrjään sopivampia aikoja odottaen. Näin luova prosessi ruokkii itse itseään. Toisaalta juuri ideoiden runsauden takia koin tämän vaiheen paikoittain tuskalliseksi, koska valinta toteutettavien ja hylättävien

ideoiden välillä oli vaikea. Omakohtainen kontakti valmistumassa olevaan teokseen, materiaaleihin, prosessiin ja itseeni syveni yleensä vasta toteutusvaiheessa, joka sisälsi myös prosessin esteettisimmän vaiheen, joka tuntui siksi erityisen mieltäsalta. Tekstiiliteosten toteuttaminen ompelemalla oli hidas, jopa meditatiivinen prosessi, mutta juuri siksi se edisti syventymistä omaan sisäisyyteen.

Teosten tekemisen prosessissa hain tietoisesti läsnäolon ja hiljentymisen kokemusta kiireisen, suorituskeskeisen elämän vastapainoksi. Tekstiilien ja käsin ompelemisen kautta loin sisäisen katseen menneeseen, sillä tekstiiliteokseni kantoivat vanhaa käsityöperinnettä, joka yhdisti minut minua edeltäneisiin sukupolviin. Ompelemalla tein matkaa fyysiseen tilaan ja henkiseen mieleen, joka oli sekä läsnäoloon että aikaan sidottua mindfulnessia. Tekstiilireliefejä luodessani ikään kuin jokaisella pistoksella ompelin itseäni vahvemmin kiinni juuriini, jotka ovat syvällä pienellä saarella. Kokemusten työstäminen valitulla materiaalilla rakensi uusia merkityksiä ja tulkintoja, jota jonkin toisen materiaalin käyttäminen ei olisi välttämättä tuottanut.

Kokemuspäiväkirjastani saattoi erottaa selvästi tiettyjä teemoja, jotka toimivat kohteessa otettujen valokuvien lisäksi näyttelytöitteni inspiraationa ja väljinä suuntavivoina. Teokset syntyivät hetkistä ja rakentuivat palapelin tavoin. Aiheet nousivat omasta henkilöhistoriasta, paikan kokemuksesta tai saivat sysäyksen puhuttelevien materiaalien kautta. Kaikkien teosten taustalla on ihmisyyden kokemus, ihmisen ja ympäristön vuoropuhelu, näkymättömän näkyväksi tekeminen, tutun ja tuntemattoman kohtaaminen. Kyse on omien havaintojen, tunteiden, ajatusten ja muistojen käsittelystä. Sava ja Katainen (2004, 35) näkevät, että taideteoksen muodossa tapahtunut identiteettityö, tulkinta omasta itsestä sekä elämäntarinasta konkretisoituu, kun selkiytetään kirjoittamalla ja taidetta tekemällä omia käsityksiään ja tuntemuksiaan.

6.12.2019. *Aikataulupaineet alkavat olla todellisia. Huomaan jo nyt, kuinka luova prosessini vaatii hidastamista, sillä ideat ja ajatukset vaativat kypsytelyä. Ensimmäiset ideat ei välttämättä ole hyviä, on otettava etäisyyttä ja annettava ideoiden ”tekeytyä”, jotta niistä voisi kuoriutua aidosti puhutteleva ja merkityksellinen teos. Nyt tuntuu, ettei ole kypsytelyaikaa, vaan on oltava tehokas. Ehkä se poistaa turhan rönsyilyn, mutta liian nopea tahti ei sovi itselleni, koska en ehdi tarpeeksi tehokkaasti eheytyä, sillä oma sisäinen prosessini ei ehdi riittävän nopeasti sille tasolle, että voisin siirtyä*

seuraavaan työhön. Tuntuu, että ei ole aikaa tarpeeksi prosessoida tuntemuksiani, kokemus teoksen valmistumisesta ei ehdi ”täydellistyä”, tulla kokonaiseksi, joka mahdollistaa siitä irti päästämisen. Toisaalta se ehkäisee liiallista juuttumista teokseen.

Tunnen olevani välillä kuin myyrä kolossani kirjapinojen äärellä kaivautumassa syvälle viisauden saloihin. Päivänvaloa ei ole aikaa edes huomata, kun näyttelytöiden tekeminen ja lopputyöni aiheeseen liittyvän kirjallisuuteen perehtyminen vie valtavasti aikaa. Vaikka nyt tuntuu kaikki vielä kaoottiselta, selkenevätkö ajatukseni, lokahtavatko palikat jossakin vaiheessa paikalleen? Minun täytyy luottaa siihen. Näyttelytila on jo varattu ja se lisää aikapaineita. Ehdinkö? Tämä proggis vaatisi enemmän aikaa. Nyt on mentävä tällä aikataululla.

Opinnäytetyön tekijänä olin sitoutunut tiettyyn aikataulukehikkoon. Näyttelytöiden tekemisen aikana kamppailin ajoittain aikataulupaineiden takia turhautumiseni ja epävarmuuteni kanssa, koska siihen sisältyi lievä epäonnistumisen mahdollisuus. Erityisen haasteelliseksi koin luovan työn ja tieteellisen tekstin kirjoittamisen suhteen, sillä luova työ vaatii erilaisia ajatusprosesseja kuin tieteellisen tekstin prosessointi. Mielestäni luovaan työhön sisältyvä intuitiivisuus ja paikoittainen rönsyilevyys ovat vastakkaisia tieteelliselle ajattelulle ominaiselle täsmällisyydelle ja selkeästi määritellyille toimintakehyksille. Vaikka kvalitatiivinen tutkimus on joustava, se voi toisaalta johtaa juuri liian monien mahdollisuuksien umpikujaan (Kananen 2013, 23). Oliko minulle käymässä juuri näin?

Tieteellisen ja taiteellisen maailman yhteensovittaminen ei ollut aina ongelmaton. Koin opinnäytetyöni tekemisen jossain määrin ahdistavana, luovaa ilmaisuani hetkitäin jarruttavana ja rajoittavana. Voiko tieteellisyyden vaatimus taiteellisen tutkimuksen tekemisessä jopa tappaa luovuuden? Mielestäni tutkijakoulutuksesta valmistuu päteviä tutkijoita ja tieteen tekijöitä, jotka ovat harjaantuneet ammattimaisen tutkimuksen tekemiseen, mutta epäilen edelleen, taipuuko kuvataiteen alueella tehtävä taiteellisen tutkimuksen tekeminen sittenkään kovin hyvin tarkkaan määritelyihin tieteellisyyden vaatimukseen, vaikka taiteellinen työ muuten sisältääkin kokeilevaa asennetta ja tutkivaa otetta? Koska kuvataiteilijan työ on yhteydessä niin moniin tieteen alueisiin kuten esimerkiksi kulttuuritutkimukseen, psykologiaan, sosiologiaan, yhteiskuntatie-

teisiin, historiaan, luonnontieteisiin, biotieteisiin, tekniikkaan, terveystieteisiin ja humanistisiin tieteisiin, olisi kuvataiteilijalla oltava hyvin kattava monitieteinen käsitys oman alan lisäksi lukuisista muista aloista, jotta siitä voisi tehdä relevanttia tieteellistä tutkimusta. Mielestäni kuvataiteilijan työ ei ole puhdasta tiedettä, vaan enemmänkin tutkivaa taiteen tekemistä, jota on lähtökohtaisesti vaikeaa mitata tieteellisin mittarein, koska taide pakenee muutenkin määrittelyjä. Taiteessa on aina joitakin ulottuvuuksia, joita ei pystyä tavoittamaan sanoin ja tieteellisin määrein.

Kieli on se väline, jolla me ihmiset operoimme, mutta oman kokemuksen ja taiteeni sanallistamisen koin haasteellisena. Koska mielestäni taideteoksen syvälinen selittäminen hävittää siitä jotain. Yhdyn siis täysin Deweyn (2010, 109) mielipiteeseen siitä, että sanat eivät voi koskaan tavoittaa teoksen aitoa ilmaisuvoimaa, vaan se avautuu parhaiten henkilökohtaisen kokemisen kautta ja jos pystyisimme ilmaisemaan kaikki teokseen liitetyt ja teoksessa olevat ajatukset ja merkitykset asianmukaisesti sanoin, ei kuva- tai säveltaidetta olisi olemassakaan (Dewey 2010, 94).

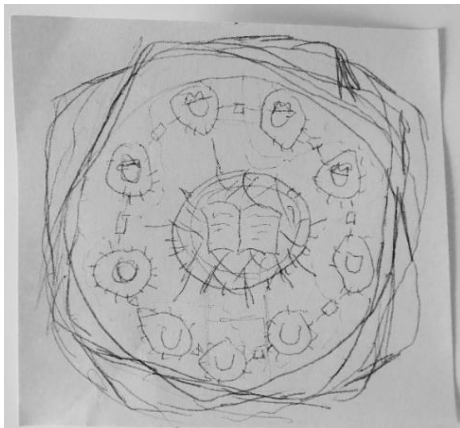
11 PUHUTTELEVIEREN TAIDETEOSTEN ÄÄRELLÄ

11.1 Elämäkirja -tekstiilireliefi

Hiidenmaa kirjoitti muistelemaan lapsuusajan kokemuksia, josta seuraava päiväkirjaoite myös kertoo.

31.8.2019. Tämä paikka tuo mieleeni niin paljon muistoja isästäni, joka oli monella tavalla taitava käsistään. Muistan, kuinka lapsena ihailin hänen käsityötaitojaan, jotka siihen aikaan linkitettiin enemmänkin naisten osaamisalueeseen. Hän ei siitä piitannut, vaan opetti minutkin kutomaan sukkia, sillä hän osasi tavanomaisten miesten töiden lisäksi myös ommella ja laittaa ruokaa. Nyt tiedän, mistä tämä taitavuus on peräisin, sillä täällä on vahva käsityöperinne ja kaikenlaista taituruutta arvostetaan edelleenkin.

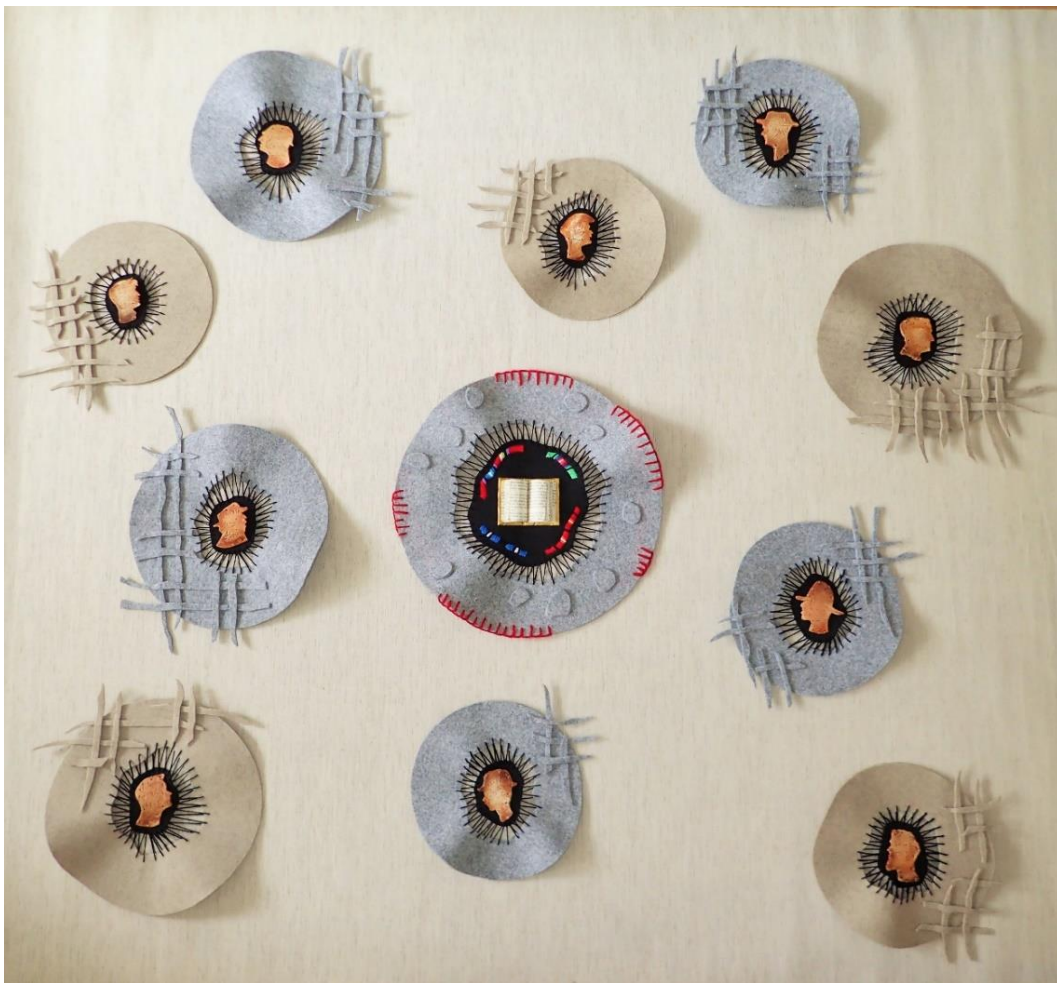
Isääni liittyvät käsityötaidot innostivat myös tekstiilimateriaalien käyttöön ja saivat tarttumaan neulaan ja lankaan. *Elämäkirja* -teoksen luonnosteluun ja valmistumiseen liittyviä ajatuksia olen kirjannut päiväkirjaani joulukuussa 2019.

Kuva 9. Viitteellinen luonnos teoksesta *Elämäkirja*

1.12.2019. *Hahmottelin teokseni luonnosta (Kuva 9). Päällimmäisenä nousee ajatus menehtyneistä miehistä, heidän muistonsa kunnioittamisesta ja esivanhempieni 10 sukupolven pitkästä ketjusta, tuntemattomista tarinoista, jatkuvuudesta ja yhteydestä. Haluan teokseeni paikallisuuden tuntua. Ympyrän muoto vie taas. Ajatus ompelemisesta tuntuu nyt hyvälle, siinä on perinteitä ja jatkuvuutta.*

2.12.2019. *Nyt kannan itse tätä käsillä tekemisen perinnettä eteenpäin ja se näkyy teoksessani, josta on tullut minulle hyvin merkittävä, koska siihen sisältyy niin monia kerroksia elämästäni, identiteetistäni ja juuristani. Kaikki me kuulumme johonkin sukuun, tulemme jostain, kaikilla meillä on oma tarina ja historiansa. Suvun tarinat, tuttujen ja tuntemattomien vaikuttavat meihin, kulkevat kerrontana eteenpäin ja luovat käsitystä itsestämme. Kannamme suvun perintöä mukanaamme sekä kollektiivisessa muistissamme. Tietyt tavat, tottumukset, luonteenpiirteet ja taidot siirtyvät sukulinjaa pitkin. Teoksen tekemiseen käytettyjen tuntien aikana olen luonut sidettä menneisyyteen, muistoihin ja pyrkinyt ymmärtämään syvemmin omaa kulttuurista taustaani sekä kansallista identiteettiäni. Tällä teoksella tulee olemaan aina erityinen side Hiidenmaahan, saareen, missä sijaitsevat vahvat isänpuoleiset juureni ja juuri siksi tämä teos on minulle erityisen merkittävä. Sitä valmistaessani tunnen olevani yksi linkki vahvassa sukupolvien ketjussa.*

Kuva 10. *Elämäkirja* -tekstiilireliefi, 11-osainen teos. Materiaalina huopa, keraaminen massa, kierrätyspaperi, villalanka

5.1.2020

Tänään sain Elämäkirja -teoksen vihdoinkin valmiiksi (Kuva 10). Olen nauttinut vahvasta, mutta helposti työstettävästä huopamateriaalista. Olen työtä tehdessäni usein tunnustellut sen pintaa, minulle materiaalin tuntu on tärkeä, siihen on oltava omakohtainen kosketus. En aavistanut tämän teoksen olevan niin isotoinen ja aikaa vievä. Olen ommellut teokseen 10 keraamisesta massasta valmistettua mieshahmoa, joissa on kirjoitukseen viittaavaa tekstiä. Näiden hahmojen kautta minulle on konkretisoitunut isäni suvun vahva ankkuroituminen tälle saarelle.

Jokaisella ihmisellä on oma henkilöhistoria, jokaisella yksilöllä oma kohtalo ja tarina. Näiden miesten tarina on minulle tuntematon, esi-isät, joista en tiedä mitään, silti vain heidän kauttaan on jatkunut suku tähän päivän saakka. Teos ilmentää tätä sukupolvien

ketjua. Isänpuoleiset juureni ulottuvat tällä saarella ainakin 1600-luvulle, 10-sukupolven päähän, joten sillä on pitkät perinteet ja historia. Nyt konkretisoituu seikka, että minua ei voisi olla olemassa ilman minua edeltäneitä sukupolvia, näitä isiä ja poikia, joiden kautta sukumme on jatkunut tähän päivään asti. Mikä on ollut heidän tarinansa? En tunne heidän elämänhistoriaansa, heidän tarinaansa, mutta tiedän, että yhteinen nimittäjä on Hiidenmaa, josta on tullut minulle merkityksellinen paikka. Tämä perintö on minulle hyvin tärkeä, koska se muuttaa minun henkilöhistoriaani, minun tarinaani, ymmärrystä itsestäni ja sitoo minut siihen historialliseen paikkaan. Edesmenneiden sukupolvien tarinat odottavat löytäjänsä ja minä jatkan osaltani tämän suvun tarinan kirjoittamista.

Teoksen tekeminen on kirjaimellisesti vaatinut verta ja kyyneleitä, sillä sormenpääni ovat vahingossa osuneista neulanpistoksista reiälliset ja teoksen äärellä on herännyt monia muistoja sekä tarinoita edesmenneestä isästäni sekä muista sukuuni kuuluvista merkityksellisistä ihmisistä, joiden muistelu on saanut useita kertoja herkistymään, mutta samalla tarkentanut minäkuvaani sekä lujittanut sidettäni juuriini. Olen ommellut ja solminut teokseeni menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden hetkiä. Siihen sisältyy omaelämäkerrallisuutta ja narratiivisuuden elementtejä. Teokseen kirjatut, Hiidenmaalle ominaiset raitakuviot muistuttavat minua aina siitä kokemuksesta, jota koin tällä saarella ja omasta kulttuurisesta taustastani.

Tuttu ja tuntematon, yhteys, kuuluminen ja luopuminen olivat eniten esille tulleita teemoja kokemuspäiväkirjassani. Nämä ovat myös *Elämäkirja* -teokseni (Kuva 10) lähtökohtia. Teos on kunnianosoitus sodassa hukkuneille hiidenmaalaisille, isille ja pojille. Heitä symboloivat mieshahmojen profiilit. Isäni puolelta saatu käsillä tekemisen perinne jatkuu ja näkyy teoksessa. Teoksen äärellä hahmotan vahvemmin kulttuurista taustaani. Yhteyttä menneisiin sukupolviin ilmentävät teoksien keskiosaan kiinnitetyt lankasäikeet. Lanka on sidoksissa muistiin. Ympyrä kuvastaa elämän kiertokulkua. Ristikkomuotoon asetetut huopakaistaleet viittaavat nekin yhteyteen, mutta merkitsevät myös vaikeita aikoja, jolloin moni on kantanut ristinsä. Jokaisen työn keskelle on ommeltu keraamisesta massasta muotoiltuja hahmoja, jotka kuvaavat isänpuoleisen sukuuni kuuluvia miehiä, minulle tuntemattomia ihmisiä, joiden kohtalot ja tarinat ni-

voutuvat kaikki kollektiivisella tasolla jollain tapaa yhteen. Sota-ajan kärsimys, menetykset, luopuminen ja niihin liittyvät kertomukset ja muistot ovat yhteydessä kollektiiviseen muistiimme.

Kierrätyspaperista valmistettu pienoiskirja teoksen keskiosassa merkitsee minulle kaikkien näiden tuntemattomien ihmisten elämäntarinoita, kohtaloita. Jokaisella Hiidenmaan kunnalla on oma tunnistettava värikäs raitakuvio, josta olen inspiroitunut ja olen kirjoittanut sen myös teokseeni. Meditatiivisessa kirjomisprosessissa kiinnitin itseni jokaisella pistolla hiidenmaalaisiin sukujuuriini ja etniseen taustaani, sillä minua sitoo siihen paikkaan pitkä sukupolvien historia, josta en ollut aiemmin tiennyt mitään. Tiilikainen (2019, 26–27) pitää elämänkulun näkökulmasta katsottuna oleellisena käsitystä ihmistenvälisestä yhteydestä ja vuorovaikutuksesta, ymmärrystä siitä, että emme elä toisistaan irrallaan, sillä elämäntapahtumat muuttuvat merkityksellisiksi suhteessa muihin ihmisiin. Tiilikainen huomauttaa, että elämät linkittyvän toisiinsa esimerkiksi sukupolvien ketjun kautta ja että elämäntapojen ei etene suoraviivaisesti vaan on monella tavalla suhteellinen ja ihmissuhteisiin sidottu tarina. Puhutaan ankkurikokemuksista, eräänlaisista elämän käännekohdista, jonka ympärille ihmisen minuus ja ymmärrys omasta elämäntarinasta kietoutuu. (Tiilikainen 2019, 25–27.) Dewey (2010, 345–346) huomauttaa, että mikä tahansa yksilöllinen maailmassa on tavallaan yhteistä, koska se on ympäristön osana vuorovaikutuksessa kaiken elävän kanssa ja me elämme kaikki samassa maailmassa, jossa meillä yhdistäviä tapoja toimia, ajatella tai kokea.

Tekstiilireliefin kokonaisuus koostuu yhdestätoista erillisestä osasta, jotka toimivat näyttelytilassa installaationa. Teoksen luomisessa viehätti ajatus kokonaisuudesta osiensa summana, sillä jokainen tekstiilireliefi toimii myös itsenäisenä taideteoksena. Teoksen valmistukseen on käytetty kierrätettyä teollista huopaa, keraamista massaa, vanhoja villalangan pätkiä sekä kierrätyspaperia ja tekstiilin kovetusainetta. Tekniikkana on käytetty kirjontaa, applikaatiota, keraamisen massan muotoilua, sen maalamista akryylimaaleilla sekä käsin ompelua ja solmintaa. Nykytaide mahdollistaa perinteiden vaalimisen sovelletulla modernilla tavalla. Tekstiiliteoksiini sisältyy myös ajatus käsityö- ja kulttuuriperinteen kunnioittamisesta ja sen jatkamisesta.

Ideointivaiheessa luonnos toimii viitteellisenä elementtinä. *Elämäkirja* -teoksen alkuperäinen luonnos (Kuva 9) on matkan varrella muuttunut aivan toisenlaiseksi teokseksi. Luonnokseni ovat vain apuvälineitä, johon tiivistyy tietyssä hetkessä virinnyt ideanpoikanen, mutta se ei kahlitse työskentelyäni, koska jätän itselleni ilmaisuvapauden, jolloin ideani saattaa matkan varrella muuttua ja muokkautua erilaiseksi. Jälkeenpäin voi havaita kuinka luova ilmaisuni muuttuu teoksen valmistamisen aikana, jolloin intuitiivisella työskentelyllä on tärkeä rooli. Se kuljettaa luonnosvaiheesta aivan eri suuntiin, jolloin lopputulos voi olla arvaamaton.

11.2 Ajan sillalla -teos

Kuva 11. *Ajan sillalla* -tekstiilireliefi. Materiaalina huopa, pajun oksat, juuttiverkko, villalanka.

Seuraavassa päiväkirjaotteessa selvennetään *Ajan sillalla* -teokseen (Kuva 11) liittyvää tarinaa.

27.12.2019. Haikun kirjailua suunnitellessani nousi esille kielikysymys. Kirjailenko suomeksi vai viroksi? Halusin yhdistää teokseeni itselleni molemmat tärkeät paikat,

molemmat kotimaani, sekä Viron että Suomen, siksi päätin käyttää suomen kieltä, mutta Hiidenmaan raitakuviota. Tämä kuvastaa hyvin suomenvirolaista identiteettiäni hiidenmaalaisilla mausteilla. Teoksen keskelle olen sijoittanut ajan virtaa kuvaavan valkoisen kaistaleen, jota on tässä teoksessa käytetty ajan, elämän ja muistojen vertauskuvana. Elämä ja aika kulkevat omaa tahtia, niitä ei voi pysäyttää ja muistotkin tulevat ja menevät muistojen virtana. Jotakin muistetaan, jotakin unohdetaan. Ajan virta kuvastaa myös jatkuvuutta menneen, olevan ja tulevan välillä. Kolmen oksapätkän ympärille on solmittu raidallinen lankakuviio. Jokaisella Hiidenmaan kunnalla on omat paikalliset tunnistettavat raitakuvionsa. Näihin oksiin solmitut värikkäät kuviot kuuluvat Pyhälepan alueelle, paikkaan, jossa on sukujuuriani. Raidalliset oksat yhdistävät siltana menneet ja nykyiset sukupolvet sekä heidän tarinansa.

Mustat huopapalat juuttiverkolla ovat asioita, mitä tiedämme ja niitä, mitkä jäävät kätkeyksi. Elämässä on asioita ja hetkiä, joita ei voi enää tavoittaa, niistä pitää luopua ja on vaan hyväksyttävä, että ne ovat kadonneet aikojen taa. Teoksen pyöreä muoto on valittu kuvaamaan sekä omaa rajattua maailmaamme että maailmankaikkeutta, sitä universaaliala tilaa, jossa kaikki olemme yhteydessä toisiimme tavalla tai toisella. Ympyrä näyttää maailmankaikkeudessa pieneltä pisteeltä kartalla. Se piste on ympyränmuotoinen teokseni, joka ilmentää nykyhetkeä, yhdistäen menneen ja tulevan, josta nykyhetki saa merkityksensä. Se minulle merkityksellinen piste kartalla sijaitsee saarella, jonka nimi on Hiiumaa (viroksi). Hiiumaa – paikka, jossa olen astellut menneiden sukupolvien askelissa, on vienyt sydämeni. Siitä on tullut minulle tärkeä isäni suvun kotipaikka ja se on herättänyt suunnattoman kiinnostuksen sen historiaa, asukkaiden tarinaa, kulttuuria ja juuriani kohtaan.

Ajan sillalla -teoksen (Kuva 11) inspiraationa ja idean taustalla on 30.8.2019 kirjoitettu haiku ja päiväkirjateksti sekä *Ajan virrassa* -ympäristöteos (Kuva 4), jonka tein 2.9.2019 Hiidenmaalla meren rannassa. *Ajan sillalla* -tekstiiliteoksen valmistamiseen on käytetty huopaa, puun oksia, lankaa ja juuttiverkkoa. Oksien ympärille on kiedottu erivärisiä villalankoja, josta muodostuu paikallisuuteen viittaava raitakuviio. Raitakuviot toistuvat muutenkin useassa näyttelyteoksessa ja muistuttavat minua sukujuuristani. Inspiroiduin raidoista paikallisessa museossa, jossa tutustuin hiidenmaalaisen upeisiin värikkäisiin raidallisiin kansallispukuihin.

Oikealle puolelle olen käsin kirjaillut edellä mainitun haikun, sillä kielen kautta olemme yhteydessä toisiimme. Teoksen tekemisen aikana pohdin myös kielikysymystä. Kielen ja raitakuvioiden kautta olen ilmentänyt kulttuurista ja etnistä identiteettiäni ja linkittänyt tätä kautta symbolisesti itseni osaksi tiettyä ryhmää ja itselleni tärkeitä paikkoja. Dewey näki, että kieli vaikuttaa kokemuksen muodostumiseen ja välittää edellisten sukupolvien perinnettä ja kokemuksia eteenpäin tuleville sukupolville (Alhanen 2013, 111). Tekstiiliteokseni kantavat käsityöperinnettä ja sen kautta ne voi nähdä sukupolvia yhdistävänä historiallisena jatkumona.

Ympyrän muodolla kuvataan yhteyttä. Se on piste, joka liittää menneet ja tulevat nykyhetkeen. Minua viehättää Hännisen ajatus (2000, 58), jonka mukaan nykyhetki yhdistää menneisyyden ja tulevaisuuden, jolloin siihen liitetään merkityksiä molemmilta puolilta. Tämä tehtävä teoksessa on symbolisella raitakuviollisella sillalla.

11.3 Meren sylissä -akryyliimaalaussarja

Meren sylissä -akryyliimaalaussarjan (Kuva 14) inspiraatiolähteenä ja innoittajana oli saarta ympäröivä meri. Isot kivilohkareet, jotka kohosivat sinisestä merestä sekä kii-reettömyyden ja hiljaisuuden kokemus, joita koin koko matkan ajan saarella ollessani vaikuttavat työni taustalla. Päiväkirjamerkinnoista ilmenee, miten tämä unenomainen kokemus vei hyväksyvästä meditatiivisesta tilasta kohti ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksellisen suhteen pohdintaa, josta myös kuultaa läpi huoli tulevasta, luonnon tasapainon säilymisestä. Teemoina nousi esille läsnä- ja poissaolo, yksityinen ja yhteinen, rajat ja yhteys. Kokemukselle on annettu muoto myös sanataiteen eli vironkielisten haikujen kautta. Seuraavasta päiväkirjakatkelmasta selviää, millaisista tunnelmista ja kokemuksista teos syntyi.

30.8.2019. Olin kävellyt huomaamattani rantaan. Sää oli mainio, lämmintä, mutta tuulista. Ihastelin merenrannan näkymää, isoa kivenjätkälettä. Se jökötti ylväänä sinisestä merestä kuin hiljainen saaren suojelija (Kuva 12). Se on ollut siinä paikassa vuosisatoja auringonsäteitten lämmitettävänä, tuulen ja sateen piiskaamana ja suo-laisten vaahtopäiden hiottavana.

Kuva 12. Saaren suojelija, Hiidenmaalla 30.8.2019

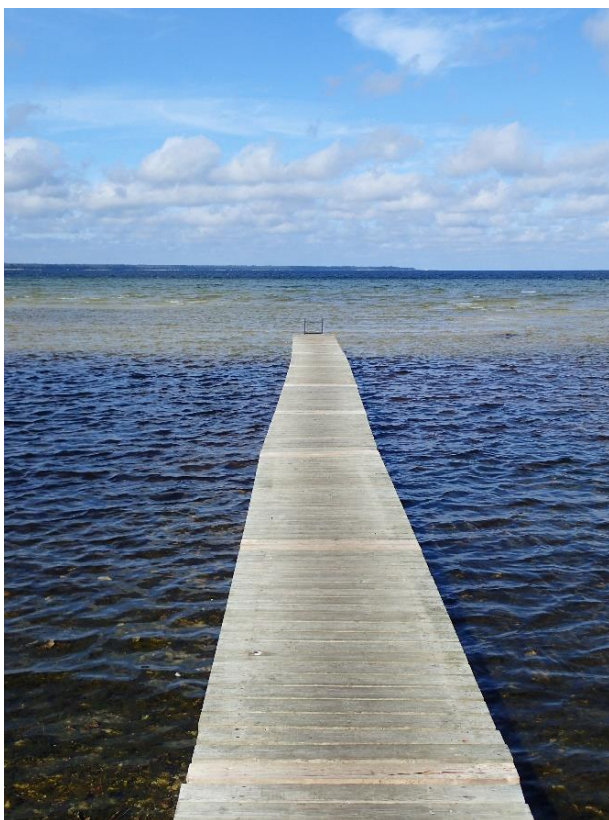
Tuijotin pitkää laituria, joka vei kauas siniseen mereen, aikojen taa (Kuva 13). Katseeni viipyili kaukaisuudessa, jossa taivas ja maa liudentuivat unenomaiseen sineen. Lempeän tuulen tuivertaessa hiuksissani, tuudittauduin saaren melkein taianomaiseen rauhallisuuteen, syvään meditatiiviseen kokemukseen. Maailmankaikkeuden ykseydessä sain olla juuri sellaisena kuin olen. Kokemus oli epätodellinen, olin kuin toisessa aikadimensiossa, jossa kiireen käsitettä ei tunneta.

Mere lainetest (Meren aalloista)

tõuseb vaikides võimas (astuvat hiljaa esiin)

kivide vägi (kiviin kätkeyt)

Tämä kaunis saari on kietoutunut meren syleilyyn. Meri on tämän saaren asukkaille rakas. Siitä on kirjoitettu runoja, maalattu tauluja, kerrottu tarinoita ja tehty elokuvia. Merellä on tärkeä rooli hiidenmaalaisten elämässä. Meri tuo, meri vie, meri antaa, meri ottaa. Saaren kansalle meri on ollut ja on elintärkeä, he ovat siitä riippuvaisia. Meri on ollut elannon ja ruoan lähde, se on ollut ja on tärkeä väylä ulkomaailmaan. Merta on saaren asukit aina kunnioittanut. Saaren kansa osaa kunnioittaa luontoa eri tavalla kuin mantereella asuva ja tuntuu, että heillä on siihen syvempi yhteys ja ymmärrys.

Meri on minulle tärkeä, yhdistäähän se minun molemmat kotimaani. Se yhdistää minut myös menneisiin sukupolviin. Mereen liittyy myös paljon muistoja ja kaihoisuutta, se merkitsee lähtemistä ja tulemistakin, se vie jotakin kohti ja samalla myös pois. Siihen liittyy myös ristiriitaisia tunteja ja ajatuksia. Suurin osa maapallostamme on meren valtaama, mutta vesistö tukehtuu muovijätteisiin. Meri voi olla yhtä aikaa pelottava, arvaamaton ja raju, toisaalta lempeä, kaunis ja inspiroiva.

Kuva 13. Laituri merellä, Hiidenmaalla 30.8.2019

*Esivanemad
on ammugi vaikinud –
iidne pärand jääb*

Kuva 14. Meren sylissä, akryylimaalaus, 20x20cm, osa 6-osaisesta kokonaisuudesta

Meren sylissä -teoksen valmistamiseen liittyviä ajatuksia tuon esille 5.3.2020 kirjoitetussa päiväkirjatekstissä:

5.3.2020 Pyörä muoto kutsuu taas. Pyöreää muotoa olen käyttänyt monissa teoksissani. Miksi se on niin oleellinen? Mitä se haluaa kertoa minulle? Se kuvastaa jatkuvuutta, ympyrällä puuttuu alku ja loppu, se on päättymätön, ikuinen, kaikkeus. Se on kuin piste ”tässä olet” elämäsi kartalla, josta voit valita mieleisesi suunnan. Se on kuin tämä meren ympäröimä kaunis saari, Hiidenmaa, piste meressä, tuttu ja samalla tuntematon – paikka, joka on täynnä historiaa ja minulle tuntemattomia tarinoita. Ympyrä on samalla kuin kiintopiste, yksityinen oman maailman sisäinen kupla, jossa toimimme ja jota tutkimme suurennuslasin tavoin saadakseen tolkkua itsestään ja toisaalta se edustaa maailmaa, sitä yhteistä tilaa, jossa kaikki on yhteydessä toisiinsa. Se linkittyy myös zeniläisyyteen, yksinkertaisuuteen, elämän chi’hin, vaikka zeniläinen ympyrä onkin avoin ja epätäydellinen kuin elämä itse. Se merkitsee elämän ja luonnon kiertokulun symbolia, joka ilmentää maailmankaikkeutta. Se kätkee sisälleen monta maailmaa niin kuin merikin. Yksityisen ja yhteisen – rajat ja äärettömyyden. Oleelliseksi nousee se, mikä jää rajojen sisälle, näkyvä maailma ja toisaalta se, mikä ulottuu rajojen ulkopuolelle, mitä ei pysty näkemään eli näkymätön maailma, alitajunta. Ehkä ympyrä on myös se kipupiste, sisältäen asioita, joiden kanssa kamppailen. Ympyrä sulkeutuu, taas pääsin sisäisen ja ulkoisen teemaan. Sisäinen tarina ja ulkoinen maailma, jota olen työstänyt.

Omien ääriviivojen hahmottaminen on tämän fyysisen ja henkisen matkan aikana tuntunut erityisen merkitykselliseltä, koska olen löytänyt tärkeän paikan, joka oli aiemmin minulle tuntematon. Hiidenmaa, salaperäinen saari meressä – sukupolvien koti, juureni. Sukupolvet, joista tiedän vain vähän. Luonto on minulle aina ollut hyvin tärkeä. En voisi asua enää suurkaupungissa. Meri luonnon elementtinä voi olla kaunis, tyyni ja seesteinen, mutta myös kesyttämätön, arvaamaton ja pelottava ja siksi se on inspiroinut monia taiteilijoita kautta aikojen. Meri – globaalius ja lokaalius – liikkuvuutta yli rajojen, nykyään kulkeminen on niin nopeaa ja vaivatonta, mikään ei ole enää liian kaukana. Käytän kehämuotoa omaan paikkaan viittaavana symbolina, pisteenä kartalla. Se on myös sielunmaisemaa vahvistava yksinkertainen muoto. Elämän Meri ja ympyrä ovat loputtomia, niin kuin sielunmaisema, niin kuin elämä. Elämää ei voi rajata, sen on saatava virrata vapaasti, jotta jotakin uutta voisi löytää. Mereen liittyy

monia asioita, jotka muistuvat mieleeni. Muisti on kuin valtameri, josta välillä huuhtoutuu pinnalle jo unohtuneita yllättäviäkin asioita ja välillä meren syvyyksiin uppoa jotain sellaista, mikä on jo painunut unohduksiin.

Meren sylissä -teoskokonaisuus (Kuva 14) koostuu kuudesta ympyrämuotoisesta akryylimaalauksesta. Aiemmin ajattelin, ettei minusta tule ikinä merimaalaria, kaikkihan maalaavat sitä. Nyt se tuli tärkeäksi, oman elämän vertauskuvana, sillä siihen sisältyi niin paljon kaikkea sitä, mikä on johtanut siihen, missä olen nyt ihmisenä ja taiteilijana. Spontaani heittäytyminen ja ajatus monesta työn alla olevasta maalauksesta sai tuntemaan itsensä tehokkaaksi ja loi tunteen jatkuvuudesta. Sarjallisuus ei ole minulle yleensä ominaista, sillä kyllästyn nopeasti, mutta huomaan, että se antaa teoskokonaisuudelle syvyyttä ja tekee siitä yhtenäisemmän.

Tämän kuusiosaisen akryylimaalauksisarjan innoittajana oli saarta ympäröivä meri, se ihmeellinen kokemus, mitä kesän lopussa saarella ollessani meren rannassa koin. Teoskokonaisuus on tehty ilman etukäteissuunnittelua ja ilman luonnosta. Ympyrän muoto ja merielementti sisältyvät moniin teoksiini. Tässä teoksessa tulee esille tuttu ja tuntematon, näkyvä ja näkymätön teema, joka toistuu myös muissa näyttelytyöissäni. Meriaihe linkittyy myös läsnäolon ja poissaolon teemaan, koska saapuminen ja lähteminen, poismuutto paikkakunnalta työn perässä, opiskelun tai perheen takia ovat saaren kansalle arkipäivää. Myös huoli saaren muuttumisesta pelkäksi turistinähtävyydeksi on aiheellinen. Meri yhdistää ihmisiä yli rajojen. Siihen linkittyvät rajat, rajattomuus ja myös yhteisöllisyys. Virolaiset ja hiidenmaalaiset tuntevat yhteenkuuluvuutta yli rajojen, missä ikinä he ovatkin. Anssi Paasi (2002, 27) näkee, että rajojen avulla luodaan ja vahvistetaan käsitystä itsestä, identiteetistään ja muista ihmisistä. Niillä on tilallinen ja ajallinen ulottuvuus, sillä ne rakentuvat historian ja nykyhetken kohtaamisesta.

Tämä teos on itselleni tärkeä, koska meri merkitsee minulle yhteyttä molempiin kotimaihin ja tärkeisiin paikkoihin. Meri kuvaa myös oman paikkani etsintää ja se on yhteydessä moniin elämäni tärkeisiin ihmisiin ja tapahtumiin. Teoksessa sisäinen ja ulkoinen maailma yhdistyvät ympyrässä merenä. Vesi on myös kaikelle elävälle välttämätön elementti, jota ilman elämä ei ole mahdollista. Olemme jatkuvassa vuorovaikutuksessa luonnon kanssa. Tämä ykseyden kokemus havahdutti.

Ympyrän muoto viittaa myös yksinkertaisuuteen. Olen taiteessani pyrkinyt selkeyteen ja yksinkertaisuuteen, sellaiseen, joka avautuu jokaiselle. Taiteen ei tarvitse olla vaikeasti tajuttavaa tai koodattua. Yksinkertainen on kaunista, mutta ei välttämättä yksiselitteistä.

11.4 Mitä taiteen tekeminen minulle merkitsee?

Oman luovan työni taustalla on halu ilmaista ihmisyyden kokemusta, tehdä siitä merkityksellinen, mutta myös tarve selkeyteen ja järjestykseen tässä ylinopeudella pyörivässä maailmassa. Se toimii oman elämäni rakennusaineena sekä maailmansuhteeni rakennusmateriaalina. Digitalisaation aikakautena arvostan entistä enemmän käsillä tekemisen taitoa ja taidetta, haluan luoda uutta ja nähdä konkreettisesti kätteni työtä. Eksistentiaaliset kysymykset askarruttavat monia jossakin elämäänsä vaiheessa. Itsekään en säästynyt siltä, kun varhaisessa aikuisiässä etsin omaa paikkaani ja suuntaa elämälleni. Logoterapian perustaja, Viktor Frankl (1980, 89–90) painotti, että ihminen tarkoitusta etsivänä olentona tähtää sellaiseen toimintaan, joka lisäisi olemisen merkityksellisyyden kokemusta. Tähän kokemukseen pyrin taiteen avulla.

Minulle on selvinnyt, että taide on se alue, josta olen saanut rakennusaineita ihmisenä kehittymiseen ja kasvamiseen. Se on toiminut apuvälineenä sisäisen ja ulkoisen maailman jäsentämisessä sekä sosiaalisten suhteiden rakentumisessa. Taiteen tekemisen kautta olen halunnut toteuttaa omia mahdollisuuksiani. Missioni on taiteeni kautta päästä lähemmäksi elämän ja ihmisyyden mysteeriä sekä tuoda maailmaan omalta osaltani valoa ja kauneutta. Vaikuttimena on myös tietoinen pyrkimys jättää jotakin jälkeensä, hyvinvointiaspektia unohtamatta. Taiteen tekeminen ja luova ilmaisu ovat minulle se konteksti, joka on antanut laajemman merkityksen elämälleni, sillä se on kulkenut valtavana voimavarana läpi koko elämäni.

Kahden kulttuurin taiteilijana olen käyttänyt taidetta sopeutumisvälineenä ja sen kautta olen rakentanut identiteettiäni, koska se on minulle ominaisin viestintäkeino muun maailman, kulttuurien ja ihmisten välillä ja tapa asemoida itsensä ympäröivään maail-

maan. Koska elämän kiemurat ovat ohjanneet minut yhä uudestaan luovuuden lähteelle, taiteen maailmaan, kuvallisen ilmaisun pariin ja käsillä tekemiseen, olen varannut suuren siivun elämästäni taiteelle. Ammentamattomana virtälähteenä taide merkitsee minulle elämistä, tuntemista ja kokemista. Taiteen tekeminen on minulle yksilöllinen olemassaolon muoto, jossa on kuvataiteilijana valtavasti mahdollisuuksia kehittyä ja kasvaa. Humanistisessa psykologiassa korostetaan ihmisen henkistä kasvua, pyrkimystä oman aidoimman sisimmän löytämiseen ja toteuttamiseen (Mantere 1991, 114). Siinä nähdään, että ihminen luo itse elämälleen tarkoituksen ja sen myötä myös löytää itsensä (Vilkko-Riihelä 1999, 538).

Tämän prosessin ja kuvataiteen koulutuksen myötä minulle on selkiytynyt entistä vahvemmin halu tehdä taidetta ja toimia kuvataiteilijana. Siitä on tullut osa elämäni, elämäntapa, sillä sitähän tämä minulle on. Oma ammatillisuuteni on jatkuvasti kehittyvä ja muuttuva prosessi, mutta tämä kokemus ja tutkimustaival on avartanut omaa käsitystäni itsestäni monipuolisena taiteen tekijänä. Kehittyminen ihmisenä ja taiteilijana on merkinnyt myös ammattitaitoni kehittymistä, sillä taiteen tekeminen kartoittaa aina myös ammattitaitoa ja siten kehittää myös omaa alaa. En aiemmin ole pohtinut, miten suuri vaikutus paikalla on taiteessa. Olen oivaltanut, että paikan vaikutus on enemmän tai vähemmän voimakkaasti läsnä taideteoksessa, sillä teemme aina teoksiamme jossain paikassa ja jostakin paikasta. Käsitin myös konkreettisesti, kuinka omalta mukavuusalueelta poistuminen, suunnitelmallisuudesta ja liiallisesta turvallisuushakuisuudesta luopuminen voi johtaa uusiin taiteen tekemisen tapoihin.

12 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN POHDINTAA

Opinnäytetyöni sisälsi taiteellisen produktion ja teoreettisen vuoropuhelun kirjoitetun tekstin kanssa. Yksilöllistä kokemusta lähestyttiin omien havaintojen lisäksi tunteiden, ajatusten, muistelun, tarinallisuuden ja taiteellisten menetelmien kautta. Kuvasin paikkakokemusta ja identiteettityötä sisäisen tarinani ilmenemisenä ulkoisesti näkyvänä visuaalisena teoksena oman kokemuksen kautta. Uutta paikkaa lähestyttiin avoimella

asenteella kentällä virinneiden taidekokeilujen kautta (Kuvat 2–8). Luontoympäristössä tapahtunut taidetyöskentely mahdollisti myönteisen paikkasuhteen kehittymistä ja toimii soveltaen myös myöhemmin valmistettujen näyttelytöiden inspiraationa. Kävely vapaan vaeltelun menetelmänä ja eräänlaisena taidemuotona on toiminut paikan haltuun ottamisen menetelmänä. Paikkasuhdetta rakennettiin kentällä tutkimalla ympäristöä moniaistisesti sitä havainnoiden ja valokuvaten, mutta myös toisaalla olevien paikkojen, kuten henkilökohtaisten muistipaikkojen kautta ja syvennettiin vielä jälkeenpäin oman taidetyöskentelyn kautta retrospektiivisesti valokuviin ja kenttäaineistoihin palaten. Valokuvaaminen on toiminut tutkimusprosessissa havainnoinnin tukena ja merkitysten antajana. Taiteellinen toiminta avasi omakohtaisen tekemisen ja kokemisen kautta syvemmin narratiivisen kerronnan mahdollisuuksia identiteetti-työssä. Omaelämäkerrallisessa taiteessani kokemuksellisuus ja tarinallisuus limittyivät toisiinsa.

Reflektiivisen orientaation taustalla oli tarve jäsentää, oppia ja kehittyä. Se on mahdollistanut omien lähtökohtien ja perusteiden tarkastelua. Prosessissa syntyneet taide-teokseni voidaan nähdä sisäisen tarinan reflektioina (Hänninen 2002, 33). Reflektiivisyys on sisältänyt omaelämäkerralliseen prosessiin kuuluvaa muistelua ja kokemuksen näkyväksi tekemistä.

Tärkeäksi nousi läsnäolo ja kokemus siitä, mikä ajan ja paikan vuoropuhelussa nousi esille ja tuli näkyväksi. Läsnäolo todentuu ihmisen menneisyytensä, nykyisyytensä ja tulevaisuutensa kautta, kokonaisuutena ja sen kautta avautuu mahdollisuus kohtaamiseen ja uuden löytämiseen, toteavat Vesanen-Laukkanen ja Martin (2002, 16). Aiemmin esittämäni Wallgrenin (ks. 1989, 41–42) ajatus aikakokemuksen ulottuvuudesta, jota hän kutsuu nykyiseksi menneisyydeksi, avautui voimallisesti juuri siinä, miten mennyt, oleva ja tuleva sulautuivat taiteellisessa tutkimusprosessissani toisiinsa, jolloin menneisyys johdatti vahvasti käsitystäni siitä, mitä olen ihmisenä tänään. Nykyinen minuuteni kantaa tätä purkautumatonta historiallisuuden sinettiä, jota haluan kun-
nioittaa.

Prosessi johti kokeilevaan, omaa ilmaisua laajentavaan taidetoimintaan, jossa näky-mätön sisäinen tarina on saanut muodon runomuodossa tai visuaalisena kertomuksena, taideteoksena. Näin tulkinta omasta identiteetistäni ja elämäntarinastani konkretisoitui

(Sava & Katainen 2004, 35). Näyttelyyn valmistui 15 eri tekniikalla valmistettua teosta. Monipuolisissa materiaalivalinnoissa ja uusien taidemuotojen kokeilemisessa ilmeni taiteilijaidentiteettini monimuotoisuus, joka näyttäytyy rajojen venyttämisenä ja rohkeutena heittäytyä uuteen. Työskentelytapani yhdistyivät nopea spontaani tapa sekä sen vastapainona tarkka keskittyminen. Perinteisin käsityömenetelmin toteutetut aikaa vievät tekstiilireliefit ovat vaatineet valmistuakseen aimo annoksen kärsivällisyyttä ja järjestelmällisyyttä, toimien tunnevaltaisen persoonallisuuteni vastapoolina. Itselleni sopivan ilmaisutavan etsimisessä ilmeni, että minulle ominaisin ilmaisutapa on abstraktin ja esittävän taiteen välimuoto, joka on prosessissa syventynyt. Abstraktin ja esittävän kuvakielen välinen suhde on mielestäni verrannollinen sisäiseen ja ulkoiseen maailmaan suhteeseen ja juuri siksi se sopii hyvin ilmentämään sitä.

Kokeilevan lähestymistavan ansiosta ilmaisuni on myös kehittynyt moniulotteisemmaksi. Kokonaan uutena ja kiehtovana monimuotoisena kuvallisena ilmaisukeinona olen löytänyt installaatioiden, tekstiilitaiteen ja kuvanveiston maailman, johon minulla ei ennen ole ollut kiinnostusta. Moniin näyttelyteoksiini sisältyi myös haikuja tai tankamittaan kirjoitettuja aforistisia runoja, jotka kuvaavat mielen liikkeitä. Niissä paikkaan liittyneet kokemukset muodostuivat mielen tiloiksi. Runoni toimivat kuvallisina tunnelmakuvina ja kokemusten välittäjinä. En lähtenyt niitä sen syvemmin analysoidaan, koska näen Karjalaisen (2006, 89) tavoin, että runon on annettava puhutella sellaisenaan, sitä ei pidä latistaa tehokkailla tulkinnoilla. Paikan ja kodin merkitykset avautuivat syvemmin omakohtaisen kokemuksen kautta subjektiivisena ilmiönä.

Teokseni ilmentävät ajan ja paikan jälkiä, näiden pysähtymätöntä liikettä ja vuorovaikutusta itseni ja ympäröivän todellisuuden kanssa. Esivanhempieni kotiseudulla hahmotin omaa paikkaani kulttuurihistoriallisessa viitekehyksessä menneisyyden ja nykyisyyden leikkauspisteessä. Paikkaan ankkuroituminen on tapahtunut paikan merkityksellistämisen ja kodin tuntuna. Ilmeni, että paikkojen kautta etsin sukupolvien välistä linkkiä, yrittäen paikantaa omia juuriani, joka nostatti esille identiteettityön kannalta oleellisia teemoja. Tärkeimmiksi teemoiksi nousivat yhteys ja kuuluminen eli osallisuuden teema, luopumisen ja haavoittuvuuden teema sekä tuttuuden, vierauden, läsnä- ja poissaoloteema, sisäisen ja ulkoisen sekä näkyvän ja näkymättömyyden teemat, joita olen käsitellyt näyttelyteoksissani.

Tutkimuksessani ilmeni, kuinka ympäröivä todellisuus ja erilaiset paikat voivat toimia luovuutta käynnistävänä impulssina, taiteellisen toiminnan inspiraationa sekä oman elämän merkityksellistäjinä. Kaipuu luontoyhteyteen ja juurilleni, läsnäolo ja hiljaisuuden hetkien kosketus nousivat tärkeäksi ja ovat toimineet osaltaan taideteosten luomisen alkulähteenä. Myös teosten tekotavaksi on valittu hiljentymistä ja hiljaisuutta kunnioittavia työtapoja, kuten esimerkiksi ompelua ja kirjontaa. Työskentelyyn nivoutuivat omaan elämäni liittyvät tarinat, kokemukset ja tapahtumat. Tarinani ovat häivähdyksiä, muistoja menneestä, fragmentteja eletystä ja koetuista hetkistä. Teoksissa säilyy osa omaa historiaani ja siten ne toimivat materiaalina myös uusille tulkinnoille (Sava ja Katainen 2004, 35).

Sisäinen ja ulkoinen tulivat kokemuksen tasolla kohdatuksi ja tätä kautta opin lisää, miten maailmani hahmottuu. Sisäisen ja ulkoisen maailman suhteesta jalostuneet pelkistetyt teokseni voidaan nähdä aikaan ja paikkaan linkittyneinä visuaalisina kertomuksina. Identiteettityö ja tarinallisuus ilmenivät menneen ja nykyisyyden vuoropuhelussa viitteinä henkilöhistoriaan. Vesanen-Laukkanen (2004, 62) toteaa, että kuvat tuovat menneitä asioita näkyväksi tässä hetkessä ja siten jäsentävät muistoja kuvan muotoon, jolloin näkyvä kuva on selvä todiste ajatuksesta tai tuntemuksesta, jota voi peilata. Kuvan tekeminen vaikuttaa muistoihin, siihen, mitä vahvistetaan ja mitä unohdetaan. Myöhemmin kuviin palatessaan voi löytyä uusia tulkintoja uusissa yhteyksissä (Vesanen-Laukkanen 2004, 64). Teoksissani henkilökohtainen tarinallisuus yhdistyy yleisempään kollektiiviseen tasoon. Havainnointi- ja reflektiomenetelmän lisäksi identiteettityöskentelyssä nousi tärkeäksi myös muistelu, joka on ihmisyydessä meitä kaikkia yhdistävä tekijä. Prosessi johti myös uusien verkostojen muodostumiseen sekä uusien näyttelytilojen löytymiseen, jossa voin mahdollisesti esitellä taidettani jatkossa.

Olen tehnyt matkaa isäni suvun kotiseudulle ja hahmottanut oman minuuteni ääriviivoja. Harjoittelin läsnäolotaitoja ja spontaaniutta, yritin kokeilla uutta ja päästä irti hallintatarpeistani. Kokemuksellisen taiteen tekemisen avulla nousi esille merkityksellisiä asioita, joiden kautta asemoin itseäni taiteilijana. Taiteen tekemisen kautta on tapahtunut asioiden jäsentämistä ja elämän merkityksellistämistä. Teoksieni kautta käsitteelin ihmisen suhdetta paikkaan, aikaan, identiteettiin ja ympäristöön. Tätä kautta olen pohtinut oman kulttuuriperinnön vaalimista paitsi kielen, myös modernin taiteen

keinoin. Taiteen tekemisen kautta olen voinut ymmärtää syvemmin itseäni, omaa etnistä taustaani ja kulttuuriani, josta olen lähtöisin. Aiemmin tuntemani ohutjuurisuu-
teni näyttäytyikin vahvana sukupolvien jatkumona, joka on avannut elämässäni aivan uuden ulottuvuuden.

Kahden kulttuurin taiteilijana oma identiteettini on ollut välillä kadoksissa. Suomalaisuneena taiteilijana koin taiteen tekemisen kautta löytäväni uudestaan vahvan yhteyden omaan kansani kulttuuriin, ja se ilmenee myös teoksissani esimerkiksi paikallisen symboliikan käyttämisenä. Tutkimuksessani taiteilijaidentiteettini näyttäytyy elämäntapana, jolloin koen maailmaa taiteilijan värittämien linssien läpi. Paikat ovat muuttaneet käsiyksiäni itsestäni ja identiteetistäni. Kokemus Hiidenmaasta, ymmärrys juuristani on vahvistanut minuuttani ja paikkakokemuksen inspiroimien taideteosten tekeminen taiteilijaidentiteettiäni. Kokemuksen avartama minäkäsitys selkeytti identiteettiäni ja lisäsi itsevarmuutta, koska nyt tiedän, mistä tulen ja missä juureni ovat. Olen piirtänyt itselleni uudet ääriverat, olen kasvanut ihmisenä ja taiteilijana. Tämä tekee minusta vahvemman. Olen tämän kokemuksen ansiosta kulttuurisesti paljon rikkaampi ja tuntuu kuin oma henkinen pinta-alani olisi huomattavasti laajentunut.

Matkan jälkeen taideteosten tekemisen kautta oma kokemukseni paikasta ja taiteilijan identiteetistä ei pirstaloitunut vaan syventyi. Se on asettunut kokemukseni jatkumoksi ja siten olen voinut työstää sitä ja suuntautua tämän kokemuksen avulla tulevaan. Kokemukseni ja ymmärrykseni itsestäni taiteilijana elää ja muuttuu, mutta tämä tutkimusmatka on johdattanut minut uuden tarinan luo. Alhanen esittää Deweyn ajatuksen, jonka mukaan oppimisen perusta on juuri tällaisessa toiminnassa, jossa tieto siirtyy myös ihmisen elämismaailmaan laajentaen ja rikastuttaen aidosti hänen kokemuksensa merkityksiä, ohjaten tulevien kokemusten suuntaa (Alhanen 2013, 148, 150).

Narratiivinen näkökulma on kulkenut punaisena lankana opinnäytetyössäni ja tutkijana minua on ohjannut esiymmärrys ihmisen holistisuudesta ja yksilöllisyydestä sekä ihmisen olemuksesta tarinallisena olentona. Tutkimukseni on johtanut ymmärtämään paikkojen huomattavasti laajempaa merkitystä ihmisen elämänkerrallisessa ulottuvuudessa kuin alun perin olisin osannut ajatella. Tämän tutkimuksellisen prosessin kautta selvisi, että paikkaan kiintyminen ei ole rakentunut ainoastaan muistojen varaan, vaan

siihen ovat vaikuttaneet sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön lisäksi myös omat uskomukset ja toiveet, arvot, kieli ja kulttuuri, situationaalisuus ja kokemukset nykyhetkessä sekä tulevaisuuden näkymät. Paikalla on ollut vahva yhteyden ja minuuden rakentajan rooli. Paikan kulttuuris-historiallinen menneisyytensä, sen yhteisöllisyys, perinteet ja kulttuuri sekä oma etinen taustani on tullut tärkeämmäksi ja haluan jatkossakin vaalia niitä.

Olen löytänyt uuden suunnan, tarinallisuuden kartan, johon kätkeytyvät menneiden sukupolvien askeleet. Ihmisten välittömyys, saaren luonto ja rauhallisuus sekä paikan historia ovat tehneet syvän vaikutuksen. Tämän kokemuksen kautta olen omaksunut tämän paikan ja hitaasti kehittyvän hiidenmaalaisuuden osaksi identiteettiäni, vaikka en olisikaan fyysisesti saarella läsnä. Voimakas kodin tuntu on jo nyt näkynyt saaren ikävöimisellä, haluna palata takaisin. Haluan jatkossakin rakentaa ja vahvistaa kulttuurista kuuluvuuttani siihen paikkaan. Tämä fyysinen ja henkinen matka sekä paikkakokemukseni avasivat uuden luvun elämäntarinassani. Ajan saatossa selviää, miten eletty kokemukseni tulee näkymään elämässäni.

12.1 Haasteista onnistumiseen

Taiteellisen lopputyön tekeminen oli haastava, koska taiteellisen produktion valmistamisen lisäksi oli kirjoitettava kirjallinen opinnäytetyö, jota varten oli perehdyttävä laajasti alan kirjallisuuteen. Haasteeksi muodostui se, mikä on olennaista ja miten kaikki saadaan keskenään loogisesti toimimaan. Autoetnografia korostaa sanallistamista (Anttila 2006, 347). Törmäsin aineiston ja teoreettisen tekstin riittävän johdonmukaisen työstämisen ja sanallistamisen vaikeuteen. Sanallistaminen tuottaa käsitteellistämisen ongelman, koska verbaalisena tapahtumana se ei voi tyhjentävästi tavoittaa aivan kaikkia kokemuksellisia laatuja ja ominaisuuksia (Anttila 2006, 131). Kirjoittamalla olen selventänyt ja jäsentänyt ajatuksiani ja sen avulla olen pystynyt tulkitsemaan kokemustani, mutta kirjoittamalla ei pystytä tavoittamaan kaikkea. Ihmisen kokonaisvaltainen kokemus ja kuvallinen ilmaisu, taideteos, on aina paljon enemmän kuin kielellisesti pystyy tavoittamaan. Tutkimuksessani moni kokemus jäi matkan aikana myös todentamatta, mutta toisaalta on tyydyttävä inhimilliseen rajallisuuteen ja myös kielen epätäydellisyyteen ilmaista ja tuoda näkyväksi näkymätöntä.

Hannula ym. (2003, 57) kyseenalaistavat kokemukselliseen taiteelliseen tutkimukseen kohdistuvaa täydellisen käsitteellistämisen ja ristiriidattomuuden vaatimusta, samalla kuitenkin kannattaen verbaalista kommunikointia. Karjalaisen (2006, 87) mukaan ihmillisen todellisuuden merkitykset eivät kuitenkaan avaudu pelkästään aistiemme välityksellä vaan myös kielen kautta. Kieli yhdistää kokemuksellisuuden ja tutkimuksellisuuden intersubjektiivisuuteen eli jaettavuuteen (Hannula ym. 2003, 58).

Vaikka nykyään verbaalinen selvennys taideteoksen avaamisessa onkin paikallaan, ei mielestäni ole kuitenkaan tarkoitus pohtia ja selittää taidetta puhki. Silloin kyse olisi visuaalisesta kirjailijasta, ei niinkään kuvataiteilijasta. Sisäinen tarinani on henkilökohtaista, mutta taideteokseni ovat tulkintoja siitä ja se muuttaa sisäisen tarinani sosiaaliseksi, jaettavaksi (ks. Hänninen 2002, 66). Kieli välittää merkityksiä ja se pitää yllä kulttuurin jatkuvuutta, samalla jokainen taidemuoto on luonteeltaan merkityksiä viestivää (Dewey 2010, 292, 296). Kyse on myös tarinani liittämisestä yhteiseen kulttuuriseen tarinavarantoon, johon sisältyy ajatus jakamisesta ja kohtaamisesta (Sava 2001, 60). Opinnäytetyöni toimii siis myös sosiaalisena alustana, sillä Heikkisen (2001, 121) mukaan identiteettityölle on tärkeää, että voi jakaa kokemustaan ja tulla kuulluksi.

Tutkimuksellisen raportin kirjoittaminen ja monissa rooleissa toimiminen oli haastava, sillä näyttelyproduktion toteuttaminen sinänsä oli aikaa vievää. Tarpeeksi johdonmukaisen ja kattavan tieteellisen tekstin kirjoittaminen vaatii harjaantumista myös ammattitutkijalta. Kuvataiteilijana ja runojen kirjoittajana vierastan tieteellisen tutkimuksen tekemistä, enhän ole kouluttautunut varsinaisesti tieteen tekijäksi ja tutkijaksi, vaikka taiteellinen työ edellyttääkin uutta kokeilevaa ja tutkivaa otetta. Anttila (2006, 96) esittää Ilari Nummen (2004) ajatuksia, joka näkee, että taiteellisen tutkimuksen tavoitteena on kehittää omaa ammatillisuutta ja omaa alaa, sillä varsinaista taidetutkimusta varten on jo tiedepuolella olemassa laitoksia, jossa on nimenomaan siihen koulutettuja tutkijoita. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyö on ollut antoisaa, omaa ymmärrystäni ja ilmaisuani laajentava kokemus. Vaikka kirjallinen opinnäytteeni onkin subjektiivinen, liittyy taiteellinen puheenvuoroni kuvataiteilijana, oman ammattikunnan edustajana sekä ammatti-identiteetin että myös oman alan kehittämisen diskurssiin ja sitä kautta sen voidaan nähdä linkittyvän yleiseen.

12.2 Eettisiä pohdintoja

Tutkimusetiikka vaatii, että tutkimuksessa huolehditaan henkilöiden tietosuojasta. Autoetnografisessa tutkimuksessani tutkija-taiteilijana olen sekä tutkimuksen kohde että sen tekijä, jolloin tutkimuseettisten kysymysten tarkastelu koskettaa tässä tapauksessa vain itseäni. Pohdittavaksi sekä ratkaistavaksi jäi, mikä on yksityisen ja julkisen suhde tutkimukseni siitä kärsimättä. Pyrin kuvamaan kokemustani mahdollisimman autenttisesti pyrkien kuitenkin välttämään liiallista henkilökohtaisuutta.

12.3 Käytettyjen menetelmien pohdintaa

Kehittämistyöni aikana toteutetut näyttelytyöt ja niistä otetut kuvat ovat todennus siitä, että teokset ovat todella olemassa. Pandemian takia suunniteltua näyttelyä ei voitu toteuttaa, mutta teokseni esitetään lähitulevaisuudessa myös näyttelyn muodossa julkisesti, jolloin ne asettuvat diskursiiviseen yhteyteen yleisön sekä taidemaailman kanssa. Opinnäytetyöni kirjoittamisen vaiheessa törmäsin monesti aineiston johdonmukaisen työstämisen vaikeuteen, koska ilmiötä käsitellessäni sisäisyydestäni pulpahti pinnalle yhä uusia aiheeseeni linkittyviä tärkeitä teemoja, jotka oli jätettävä tutkimuksen rajauksen takia tutkimuksen ulkopuolelle. Hänninen (2002, 57) toteaaakin, että kaikkea ei voida eikä haluta esittää julkisesti ja kertomatta jättämisellä voi suojella yksityisyyttä ja sisäistä tarinaansa. Nämä tarinoimatta jääneet kokemukset, jotka jäivät tarinallisen jäsenyyksen ulkopuolelle, antavat mahdollisuuksia uusien tarinoiden syntymiselle (Hänninen 2002, 63). Tarinallisen lähestymistavan mukaisesti analyysi oli aineistolähtöistä eli merkityksiä ei jäsenneilty ennalta muotoillun teorian pohjalta (Hänninen 2002, 34). Aineistosta nousseita identiteettityöhön liittyviä teemoja, sisäistä tarinaa ja paikkakokemusta tulkittiin onnistuneesti prosessissa valmistuneiden taideteosten kautta, joten pidän aineistoani siltä osin kattavana. Prosessin kokonaisuus, fyysinen ja henkinen matka, tehdyt teokset, dokumentointini kuvin ja päiväkirjamerkinnöin sekä niiden dialogi omien käsitysteni, arvomaailmani ja teoreettisen tiedon kanssa ilmentävät monimenetelmällisyyttä ja siten vastaavat riittävästi prosessille asetettuja tavoitteita. Näin ollen pidän monimenetelmällisyyttä perusteltuna ja onnistuneena valintana.

Fenomenologian kritiikki koskee ymmärrettävästi metodin liiallista subjektiviteettia, mutta omakohtaisen kokemuksen tutkimisessa mielestäni juuri se on oleellinen osa taiteellista tutkimustietoa, sillä se rakentaa taiteilijan ymmärrystä elämästä, omasta tekemisestä ja omasta ammattilaisuudesta. Tulosten luotettavuuteen viitaten näkisin, että laadullisessa tutkimuksessa analysointi, pohdinta ja tulkinta ovat aina sidottu tutkijan persoonallisuuteen ja subjektiivisiin prosesseihin. Omakohtaisen kokemuksen tutkiminen suodattuu aina läpi henkilökohtaisuuden prisman. Kertomukset välittävät merkityksiä ja tarinallisessa lähestymistavassa tuodaan esille ihmisen omaa tapaa merkityksellistää asioita (Hänninen 2002, 34). Hännisen (2002, 34) mukaan tarinallisen lähestymistavan eettisyyttä on perusteltu sillä, että siinä kunnioitetaan ihmisyyden laatua kokonaisuutena, kiinnostutaan ihmiselle tärkeistä ja merkityksellisistä asioista sekä annetaan mahdollisuus reflektoida elämäänsä. Vaikka kehitystyöni nojautuu yksilön subjektiiviseen tulkintaan, löytyy siitä tunnistettavia laatuja, jotka ovat myös yhteisiä ja yleistettäviä. Samassa todellisuudessa ja ajassa toimiminen, muisti ja muistaminen, menneen ja nykyisen vuoropuhelu, ihmisen ja ympäristön vuorovaikutus sekä tarinallisuus ja eksistentiaaliset kysymykset ovat ihmisyyttä ilmentäviä yhdistäviä laatuja. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä objektiiviseen totuuteen, vaan tutkimuksessa pyritään tuottamaan tietynlainen näkökulman ilmiöstä. (ks. Tynjälä 1991, 387–398). Mielestäni tutkimuksessani on siihen onnistuneesti myös päästy.

Tutkimusraporttini tuotti tietoa siitä, miten paikka, yksilö ja taide kohtaavat narratiivisessa viitekehyksessä eli millaista on olla ihminen ja kuvataiteilija. Opinnäytetyöni on tarjonnut mahdollisuuden henkilökohtaiseen kehittymiseen sekä ammatilliseen kasvuun sekä harjoitella omaan taiteelliseen toimintaan liittyvää käsitteellistä ja teoreettista ymmärtämistä sekä sanallistamisen ihanuutta. Samalla tarinallista lähestymistapaa kriittisesti tarkastellen voidaan löytää sekä puoltavia että käänteisiä näkökulmia. Tarinallisuus sopii hyvin kulttuurien tai identiteettien tarkasteluun silloin kun halutaan päästää moniin eri tasoihin ja saada kuuluviin yksilön omaa ääntä, mutta objektiivisuus ei kuulu mielestäni sen vahvempiin puoliin, koska autoetnografisessa tutkimuksessa tutkija ja tutkittava ovat sama henkilö ja se antaa tutkimukselle oman persoonallisen leimansa. Oman työn ja tekemisen reflektiivisuutta oli käytännössä haasteellista toteuttaa, sillä ihminen ei ole puolueeton itseään koskevaa tietoa kohtaan, eikä välttämättä itse edes kykene huomaamaan tarpeeksi selvästi omia virheitään, vahvuuksiaan, heik-

kouksiaan ja puutteitaan. Kun tieteellisen perinteisen tutkimuksen tavoitteena on tuottaa objektiivista tietoa, voidaan tarinnallisen tutkimuksen tehtävänä nähdä uuden tiedon tuottamista tutkimuksen tekijälle.

Kokemuksen tutkimuksen subjektiivisuudesta johtuen painotetaan tutkimuksen luotettavuudessa triangulaatiota eli monimenetelmällisyyttä (Kananen 2014, 64), jota tutkimuksessani on mielestäni käytetty, sovellettu ja yhdistetty. Erilaisten metodien, tiedonlähteiden, teorioiden yhdistämistä tutkimuksessa kutsutaan triangulaatioksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 167). Laadullisen autoetnografisen tutkimuksen tekeminen narratiivisessa viitekehyksessä fenomenologiseen, hermeneuttiseen ja eksistentiaalifilosofiseen perinteeseen nojautuen on vaatinut laajaan teoreettiseen aineistoon perehtymistä. Lisäksi taiteellisen tutkimuksen tekeminen on vaatinut jatkuvaa epävarmuuden sietokykyä ja omien metodologisten ratkaisujen kyseenalaistamista, jotta vaaditut tieteellisen tutkimuksen kriteeristöt täytyisivät. Jorma Kananen (2014, 142) pohtiikin, että onko lopulta ongelmanratkaisun menetelmä tärkeämpi kuin ongelman ratkaisu sinänsä, eikä lopputulos ratkaise?

Myös Tuomi & Sarajärvi (2018, 18) toteavat, että tieteen kentällä puuttuu yksimieliisyys siitä, mitä metodologia sisällöllisesti kattaa ja ristiriitaisia näkemyksiä on myös siitä, normitetaanko metodologian avulla tai sen varjolla tutkimuskäytäntöjä, vai painotetaanko sillä yksinkertaisesti tutkimuksen tietoista tekemistä, ratkaisujen perusteluja ja kykyä muuttaa niitä. Myös tutkimuksen luotettavuuden osoittamisen näkemykset ovat eroavia, sillä esimerkiksi triangulaatiomenetelmää pidetään toisissa oppaissa luotettavuutta lisäävinä ja toisissa taas ei. Nähdään myös, että nykymaailmassa erilaiset filosofiat ovat alkaneet sulautua toisiinsa ja enää ei ole mahdollista täydellä varmuudella erotella analyttisen filosofian tai selkeästi fenomenologiaan tai hermeneutiikan piiristä lähteneitä filosofeja. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 20–21). Tässä mielessä lähestytään postmodernin tieteen tavoitteita, jossa pyritään yhdistämään erilaisia ideoita ja menetelmiä, sillä postmodernissa kyseenalaistetaan puhdasoppisuus ja pyritään monimuotoisuuteen, erilaisiin tulkintoihin, jotta tuotettaisiin uusia mielenkiintoisia tutkimustuloksia. Puhutaan pehmeästä tutkimuksesta kaavamaisen tutkimuksen vaihtoehtona. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 61, 72). Siten myös autoetnografisessa taiteellisessa tutkimuksessani voidaan nähdä piirteitä pehmeiden tutkimusten käytännöistä.

12.4 Opinnäytetyön yhteys työelämään

Taiteelliset tuotokseni oli tarkoitus esitellä näyttelyssä 28.4.–24.5.2020 Kouvolassa Poikilo-Galleriassa, jossa yhteistyötahoni oli galleriatoiminnasta vastaava henkilö. Maailma vallanneen viruspandemian takia näyttelyni kuitenkin peruutettiin minusta riippumattomista syistä toistaiseksi ja tämän vuoksi fyysinen näyttely siirtyi tulevaisuudessa toteutettavaksi. Poikkeustila pakotti keksimään uusia luovia ratkaisuja oman taiteen esittelemiseksi, joten yhteistyössä IT-alan ammattilaisen kanssa toteutimme teoksistani virtuaalisen taidenäyttelyn, joka myös laitettiin nähtäville Poikilo-Gallerian nettisivuille. Muutaman näyttelytyön työstämisessä tein myös yhteistyötä laserleikkaukseen erikoistuneen yrityksen kanssa. Prosessin lopputuloksena syntyneen taiteellisen produktion julkisen esittämisen kautta taidenäyttelyn muodossa toteutuu ammattisuuden vaatimus sekä yhteys työelämään, jolloin teokseni asettautuvat vuorovaikutukseen taideyleisön sekä taidemaailman kanssa. Opinnäytetyö esitellään SAMK:in opinnäytetyöseminaarissa.

13 LOPPUSANAT

Tutkimusprosessin loppuvaihe sijoittui murheelliseen aikaan, jolloin koko maailmassa puhkesi ärhäkkä pandemia. Se jätti vaikutuksensa myös lopputyöhöni, sillä opinnäytteeseen liittyvä fyysinen näyttely jäi pitämättä näyttelytilavarauksen pakollisen peruutuksen takia. Tavoitteena on kuitenkin opinnäytteeseen liittyvän fyysisen näyttelyn järjestäminen tulevaisuudessa. Myös itselleni asetettu vaativa aikataulu ja sen puitteissa toteutettu näyttelyproduktio, isääni liittyvä muistelu ja oma identiteettityöni sekä kirjallisen opinnäytetyön kirjoittaminen tuntuivat ajoittain henkisesti raskaalta, haasteelliselta ja päättymättömältä prosessilta, mutta samalla aikataulutus toimii myös tehokkaana motivaattorina asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa.

Identiteettityöskentely, itsetunnon ja minäkuvan työstäminen sekä oman taiteellisen työn tutkiminen, kehittäminen, sanallistaminen ja esittäminen ovat osa jatkuvaa kuva-

taiteilijana toimimisen prosessia. Dewey (2010, 367) toteaakin, että ”jokainen ammatinharjoittaja on altis tottumukselle ja taantumukselle ja hänen tulee suojata itsensä siltä pysyttelemällä tarkoituksellisen avoimena elämälle”.

Kehittyminen sekä ihmisenä että taiteilijana on elämänmittainen matka, joka ei päädy tämän prosessin myötä, mutta se käynnistää uusia prosesseja ja avaa uusia näkökulmia minuuteen ja taiteelliseen työhön. Oma minä ja sielunelämä sisältää paljon tuntematonta ja tavoittamatonta, jota ei pystytä järjellisesti selittämään itselleen eikä muille. Ihminen ja hänen elämänsä on muuttuva, siksi identiteettiä kestävä läpi elämän. (Mulari 2013, 8.) Tuntuu hienolta, että palanen historiastani on kätkeyty taideteoksiini ja niitä katsellessani saatan löytää yhä uusia merkityksiä ja oivalluksia. Niitä katsellessani palaan muistoissani aina Hiidenmaalle ja se tuntuu hyvältä.

Kokemus on ollut vahvasti sidoksissa aikaan ja paikkaan, mutta myös muistiin ja muistamiseen. Todellisuuden haltuunotto on tapahtunut subjektiivisen kokemuksen kautta, sillä kaikki prosessointi lähtee aina minästä ja minuudesta suhteessa muihin ja maailmaan. Eletyn elämän, esivanhempiemme valintojen, heidän kohtaloidensa ja elämänsä pohtiminen syventää ymmärrystä myös itsestä ja omista ratkaisuista. Menneen pohtiminen antaa entistä selkeämmän ja kokonaisemman kuvan itsestä suvun virrassa, ennen ja nyt. (Strömberg 2004, 135-136.) Karjalaisen (2006, 91) sanoin: ”Meillä kaikilla on omat elämämme paikat. Niistä syntyvät muistomme ja ne ovat meidän muistojamme, paikat kuvina elämästämme.”

Uskon vakaasti vielä palaavani saarelle, sillä saaren vehreä luonto, meri, rauha ja hidasunut aika tekivät minuun lähtemättömän vaikutuksen. Olen kokemukseni kautta selkiyttänyt ja vahvistanut yksilöllistä identiteettiäni ja jatkossa onkin tavoitteena luoda omakohtainen suhde saaren yhteisöön ja vahvistaa sitä kautta yhteisöllistä identiteettiäni. Kiinnostus on herännyt ja tarina jatkuu. Uusi matka vie kohti isäni suvun historiaa. Siitä avautuu uusi maailma ja uudet tarinat.

*Elämä on kaunein tarina
sukupolvien kaarisillalla,
jossa kohtaamme toisemme*

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Alhanen, K. 2013. John Dewey'n Kokemusfilosofia. Helsinki: Gaudeamus.

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Artefakta 16. 2.painos. Hamina: Akatiimi Oy.

Anttila, P. 2000. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Akatiimi Oy. Jyväskylä: Gummerus.

Dewey, J. 2010. Taide kokemuksena. Alkuperä. Suom. Immonen, A & Tuusvuori, J.S. Tampere: Niin & näin.

Ellis, C. & Bochner, A. P. 2000. Autoethnography, personal narrative, reflexivity. Teoksessa N. K. Denzin & Y.S. Lincoln. Handbook of qualitative research. Thousand Oaks: Sage.

Eteläpelto, A. & Vähäsantainen, K. 2010. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa Asunmaa, T. & Räihä, P. Samalta viivalta – Valtakunnallisen kasvatusalan valintayhteistyöverkoston (VAKAVA) kirjallisen kokeen aineisto 2010. Jyväskylä: PS-kustannus.

Figuerroos, O. & Jouhki, J. 2014. Etnologinen kenttätö ja tutkimus: metodien muotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E. (toim.) Moniulotteinen etnografia. Helsinki: Ethnos.

Frankl, V. E. 1980. Elämän tarkoitusta etsimässä. Suom. Furman, B. Helsinki: Otava.

Gränö, P. 2013. Visuaalisuus kokemuksena ja tietämisenä paikan tutkimuksessa. Teoksessa Gränö, P., Keskitalo, A. & Ronkainen, S. (toim.) Visuaalisen kokemus – johdatus moniaistiseen analyysiin. Rovaniemi: Lapland University Press. Lapin Yliopistokustannus.

Hakala, J. T. 1998. Opinnäyte luovasti. Kehittämis- ja tutkimustyön opas. Helsinki: Gaudeamus.

Hall, S. 1999. Identiteetti. Lehtonen, M & Herman, J. (suom. ja toim.) Tampere: Vastapaino.

Hannula, M., Suoranta, J. & Vadén. T. 2003. Otsikko uusiksi. Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat. 23°45. Tampere: Niin & näin -lehden filosofinen julkaisusarja. Viitattu 10.4.2020 http://netn.fi/sites/www.netn.fi/files/Hannula_Suoranta_Vaden_Otsikko_uusiksi-web_0.pdf

Hankamäki, J. 2015. George Herbert Mead ja symbolinen interaktionismi. Tutkimus minuuden, merkitysten ja yhteiskunnan rakentumisesta. Suomi: BoD. Viitattu 18.3.2020. <https://books.google.fi/books?id=ON92BwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=jukka+hankam%C3%A4ki&hl=fi&sa=X&ved=0ahUKEwjx85znhqToAhUy4KYKHas1AkIQ6AEIRTAD#v=onepage&q=jukka%20hankam%C3%A4ki&f=false>

Heikkinen, H.L.T. 2010. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3.uud. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkinen, H. 2002. Whatever is Narrative Research? Teoksessa Huttunen, R., Heikkinen, H. & Syrjälä, L. (toim.) Narrative Research: Voices of Teachers and Philosophers. Jyväskylän Yliopisto: Sophi.

Heikkinen, H. 2001. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heinonen, Y., Hietala, V., Kuusamo, A., Lappalainen, Leppänen, T., Richardson, J., Steinby, L. & Välimäki S. 2014. Johdanto. Teoksessa Heinonen, Y. (toim.) Taide, kokemus ja maailma. Risteyksiä taiteidenväliseen taiteiden tutkimukseen. Utukirjat 6. Turku: Turun yliopisto.

Hiiumaa Turismiliit. 2019. Roheline helisev Hiiumaa. Katalogi: Visit Estonia. Hiiumaa Turismiliit.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18. painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S. 1983. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Otava.

Husserl, E. 2011. Eurooppalaisten tieteiden kriisi ja transsendentaalinen fenomenologia. Suom. Lehtinen, M. Ilmestyi alun perin 1962. Helsinki: Gaudeamus.

Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E. 2014. Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E.(toim.) Moniulotteinen etnografia. Helsinki: Ethnos ry.

Hänninen, V. 2010. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3.uud. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hänninen, V. 2002. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. 4.painos. Tampereen yliopisto. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 696.

Hänninen, V. 2000. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiologian ja psykologian laitos. 5.painos. Sähköinen julkaisu. Viitattu 2.2.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67873/951-44-5597-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hänninen, V. 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen Yliopisto. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 696.

Kakkori, L. & Huttunen, R. 2014. Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Saari, A. Jokisaari, O-J. & Värri, V-M (toim.) Ajan kasvatus. Kasvatusfilosofia aikalaiskritiikkinä. Tampere: Tampere University Press.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 185. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Suomen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Kananen, J. 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 143. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Suomen Yliopistopaino Oy, Juvenes Print.

Karjalainen, A. L. 2019. Elämää ja ajatuksia tekstiksi – kirjoittaminen itsetuntemuksen ja hyvinvoinnin tukena. Teoksessa Karjalainen, A. L. (toim.) Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu: PS-Kustannus.

Karjalainen, P. T. 2006. Topobiografinen paikan tulkinta. Teoksessa Knuuttila, S., Laaksonen P. & Pirla, U. (toim.) Paikka - Eletty, kuviteltu, kerrottu. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Karjalainen, P. T. 1997. Aika, paikka ja muistin maantiede. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.) Tila, paikka ja maisema: Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. WS Bookwell Oy. Juva: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2000. Tunne itsesi, suomalainen. Helsinki: WSOY.

Koskela, H. 1994. Tilan voima ja paikan henki: Yhteiskuntateoria ja humanismi uudessa aluemaantieteessä. Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja, B 42. Helsinki: Yliopistopaino.

Koski, J. T. 2001. Luova hierre. Näkökulmia yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden luovuuteen. Jyväskylä: Gummerus.

Kuusamo A., Kontturi, K-K., Markkula, M. & Sihvonen, J. 2014. Kuva. Teoksessa Heinonen, Y. (toim.). Taide, kokemus ja maailma. Risteyksiä tieteidenväliseen taiteiden tutkimukseen. Utu-kirjat 6. Turku: Turun yliopisto.

Lappalainen, P., Steinby, L., Heinon, Y., Hietala, V., Kainulainen, S. & Kuusamo, A. 2014. Teoksessa Heinonen, Y. (toim.) Taide, kokemus ja maailma. Risteyksiä taiteidenväliseen taiteiden tutkimukseen. Utukirjat 6. Turku: Turun yliopisto.

Larjo, T. 2017. Hiidenmaa on luonnonystävän unelmakohde – paikalliset suhtautuvat turisteihin ristiriitaisesti. Etelä-Suomen Sanomat 11.8.2017. Viitattu 10.4.2020 <https://www.ess.fi/teemat/219552>

Latomaa, T. 2005. Ymmärtävä psykologia: psykologia rekonstruktiivisena tieteenä. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Tartu: Dialogia.

Latvala, P. 2006. Suvun satumailta katkeruuden kentille. Paikka kokemuksena ja tunnetilana. Teoksessa Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Helsinki: Suomalainen Kirjallisuuden Seura.

Loori, J. D. 2008. Zen ja luovuus. Kehittyminen taiteen polulla. Suom. Hartikainen, T. & Porceddu, L. Helsinki: Basam Books.

Mahlakaarto, S. 2010. Voimaantuminen identiteettityönä. Teoksessa Collin, K., Palo-niemi, S., Rasku-Puttonen, H. & Tynjälä, P. (toim.) Helsinki: WSOY.

Mantere, M-H. 1991. Mielen kuvat. Kuvallinen ilmaisu terapeuttisessa kontekstissa. Taideteollisen Korkeakoulun julkaisusarja A9. Helsinki: VAPK-Kustannus.

Mulari, M. 2013. Tietoisien ammattivalinnan opas. Keuruu: Ateena.

Mustonen, A. 2001. Mediapsykologia. Porvoo: WSOY.

Mäkelä, M. 2003. Saveen piirtyviä muistoja – subjektiivisen luomisprosessin ja suku-puolen representaatioita. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Niskanen, S. 2005. Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ym-märtäminen. Tartu: Dialogia.

Nummi, I. 2004. Taiteilija-tutkijan 10 käskyä. Tutkimuksen lähtökohtia ja johtopää-töksiä. Tampereen yliopisto. Audiovisuaalisen draaman laboratorio / Näyttelijäntöyön laitos. <http://www.uta.fi/laitokset/naty/avdl/> Viitattu 16.4.2005. Teoksessa Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Artefakta 16. 2.painos. Hamina: Akatiimi Oy.

Ojanen, S. 1993. Reflektiivisyys opetuksessa ja ohjauksessa. Teoksessa Ojanen, S. (toim.) Tutkiva opettaja – opetus 21.vuosisadan ammattina. Lahti: Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Paasi, A. 2002. Johdanto. Teoksessa Syrjämaa, T. & Tunturi, J. (toim.) Eletty ja muis-tettu tila. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Paasikivi, K. 2005. Hiidenmaalle hiljentymään. Turun Sanomat 17.8.2005. Viitattu 10.4.2020 <https://www.ts.fi/teemat/matkailu/1074062769/Hiidenmaalle+hiljentymaan>

Pentikäinen, J. & Miettinen, T. 2003. Pyhän merkkejä kivessä. Helsinki: Etnika.

Perttula, J. 2005. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, J., Latomaa, T. (toim.). Kokemuksen tutkimus: merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Tartu: Dialogia.

Rauhala, L. 1993. Eksistentiaalinen fenomenologia hermeneuttisen tieteenfilosofian menetelmänä. Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta 41. Tampere: Tampereen yliopisto.

Rauhala, L. 1990. Humanistinen psykologia. Helsinki: Yliopistopaino.

Relph, E. 1984. Place and placelessness. London: Pion.

Rinne, H. 2019. Tule meille kylään. Roheline helisev Hiiumaa. Katalogi: Visit Estonia. Hiiumaa Turismiliit.

Ropo, E. 2015. Identiteetti tutkimuskohteena. Teoksessa Ropo, E., Sormunen, E. & Helström, J. (toim.) Identiteetistä informaatiolukutaitoon. Tampere: Tampere University Press.

Saikkonen, L. 2020a. Paikka ja aika. Ympäristökasvatus kuvataiteessa. Merkityksellistä luonnon havaitsemista, kokemista ja tulkitsemista. Viitattu 28.4.2020 http://www10.edu.fi/kuvataide/toiminnallinen_luonnon_kokemistapa/paikka_ja_aika/

Saikkonen, L. 2020b. Maataide. Ympäristökasvatus kuvataiteessa. Merkityksellistä luonnon havaitsemista, kokemista ja tulkitsemista. Viitattu 28.4.2020 http://www10.edu.fi/kuvataide/toiminnallinen_luonnon_kokemistapa/maataide/

Sava, I. & Katainen, A. 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana. Teoksessa Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V. (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sava, I. 2001. Mikä ihmeen työpaja. Julkaisussa Sava, I. (toim.) Taikomo projektin päättyessä. Monikulttuurisuudesta matkalla minuuteen. Helsinki: Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A6.

Sava, I. 1995. Arkkitehdilla oli unelma. Teoksessa Sava, I – Niemeläinen, A. & Päivyt-Siikala, A-L. Neule tarinana eli Kettu viidakossa. Analyysi Anna-Maria Viljaisen neu-leitten symbolisesta merkityksestä. Helsinki: Akatiimi.

Seliger, M. 2013. Kaupunkiympäristön visuaalisuus tutkimuskohteena. Teoksessa. Granö, P., Keskitalo, A. & Ronkainen, S. (toim.) Rovaniemi: Lapland University Press, Lapin Yliopistokustannus.

Seppä, A. 2015. Mitä on taiteellinen tutkimus ja miten puhua siitä yliopiston ulkopuo-
lella? Esitelmä. Taideyliopisto. Helsinki. Viitattu 16.5.2020. [https://www.sli-
deshare.net/UniartsHelsinki/tiedotuspaivat-49214340](https://www.slideshare.net/UniartsHelsinki/tiedotuspaivat-49214340)

Strömberg, M. 2004. Junttaan minuuteni multaan, ravitsen juuriani menneellä, kasva-
tan oksillani tulevaa. Minä itsessäni, suvussani ja ympäristössäni. Teoksessa Sava, I.
& Vesanen-Laukkanen, V. 2004. Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Syrjälä, L. 2007. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virik-
keitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tieteen termipankki. 2020a. Estetiikka: ympäristötaide. Viitattu 7.4.2020. [http://tie-
teentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:ymp%C3%A4rist%C3%B6taide](http://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:ymp%C3%A4rist%C3%B6taide)

Tieteen termipankki. 2020b. Estetiikka: maataide. Viitattu 7.4.2020. [https://tieteenter-
mipankki.fi/wiki/Estetiikka:maataide](https://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:maataide)

Tiilikainen, E. 2019. Jakamattomat hetket. Yksinäisyyden kokemus ja elämänlaatu. Tallinna: Gaudeamus.

Tiuraniemi, J. 1993. Yksilö, ryhmä, organisaatio. Sosiaalipsykologian perusteita. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:15. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Tiuraniemi, J. 1994. Reflektiivinen ammattikäytäntö. Turun yliopiston täydennyskeskuksen julkaisuja A: 25. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Tuan, Y-F. 2006. Paikan taju: aika, paikka ja minuus. Teoksessa Knuuttila, S., Laaksonen, P., Piela, U. (toim.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tuan, Y-F. 1974. A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values. New York: Columbia University Press.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus. Uud. painos. Helsinki: Tammi.

Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Aikakauskirja Kasvatus 22, 5-6.

Varjonen, S. 2013. Ulkopuolinen vai osallistuja? Identiteetit, ryhmäsuhteet ja integraatio maahanmuuttajien elämäntarinoissa. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2013:13. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

Varto J. 1992. Laadullisen Tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Vesänen-Laukkanen, V. 2004. Katson ulos kuvastani. Teoksessa Sava, I., Vesänen-Laukkanen, V. (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vesanen-Laukkanen, V., Martin, M. 2002. Omaelämäkerrallinen taide. Työskentelyn perusteita etsimässä. Teoksessa Sava, I., Bardy, M. (toim.) Taiteellinen toiminta, elämäntarinat ja syrjäytyminen. SYREENIn Taimi-projekti 2001-2003. Työpaperit. Helsinki. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja F 21.

Vilkko-Riihelä, A. 1999. Psyyke. Psykologian käsikirja. Porvoo: WSOY.

Wallgren, T. 1989. Moderni ja postmoderni käsitteinä ja tapoina kokea aika. Teoksessa Heiskanen, P. (toim.) Aika ja sen ankaruus. Helsinki: Gaudeamus.